

Mijn Europa? Opinieonderzoek onder bestuurders en kiezers

Rapport Ipsos I&O, i.o.v. Binnenlands Bestuur

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/73

Datum

5 april 2024

Opdrachtgever

Binnenlands Bestuur

Auteurs

Maartje van de Koppel
Sander Nieuwkerk
Peter Kanne

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	8
1.2 Leeswijzer	8
1.3 Verantwoording	8
2 Grote vraagstukken	10
2.1 Welke belangrijke vraagstukken zijn er?	10
2.2 Wie moet deze aanpakken?	14
3 Vertrouwen en vertegenwoordiging	18
3.1 Volgen Europese politiek	18
3.2 Vertrouwen	19
3.3 Tevredenheid met democratie	21
3.4 Voor welke groepen komt de EU op?	24
3.5 Binding met Europa	27
4 Houdingen t.o.v. de EU	30
4.1 Tevredenheid met de EU	30
4.2 Nexit?	32
4.3 Europese integratie en uitbreiding	34
5 EU en lokaal bestuur	36
5.1 Impact op lokaal bestuur	36
5.2 Europese subsidies	38
6 Europees Parlementsverkiezingen	42
6.1 Opkomst	42
6.2 Opkomstbevordering	47
6.3 Europese kieslijsten	48
7 Onderzoeksverantwoording	50

Samenvatting

'Verstandshuwelijk' met Europese Unie

Nederlandse burgers en lokale bestuurders zitten met de Europese Unie in een 'verstandshuwelijk'. Bestuurders ervaren een grote impact van de EU op het lokaal bestuur in Nederland. Bovendien dichten zowel burgers als bestuurders de EU een steeds belangrijkere rol toe in het aanpakken van grote, grensoverschrijdende vraagstukken. Tegelijk is er weinig 'liefde' voor de EU: er leeft vrijwel geen 'Europa-gevoel' en de democratische vertegenwoordiging van burgers laat – in hun eigen ogen én die van bestuurders – te wensen over.

Dit blijkt uit 'Mijn Europa', opinieonderzoek onder lokale bestuurders en het algemeen publiek dat Ipsos I&O in opdracht van Binnenlands Bestuur uitvoerde in aanloop naar de Europese Parlementsverkiezingen van 6 juni 2024. Aan het onderzoek werkten 2.138 Nederlanders van 18 jaar en ouder en 251 bestuurders (wethouders, burgemeesters en gemeenteraadsleden) mee. Het veldwerk onder bestuurders liep van 7 t/m 18 maart, onder burgers van 22 t/m 25 maart 2024.

Europese Unie nodig voor grote, grensoverschrijdende vraagstukken

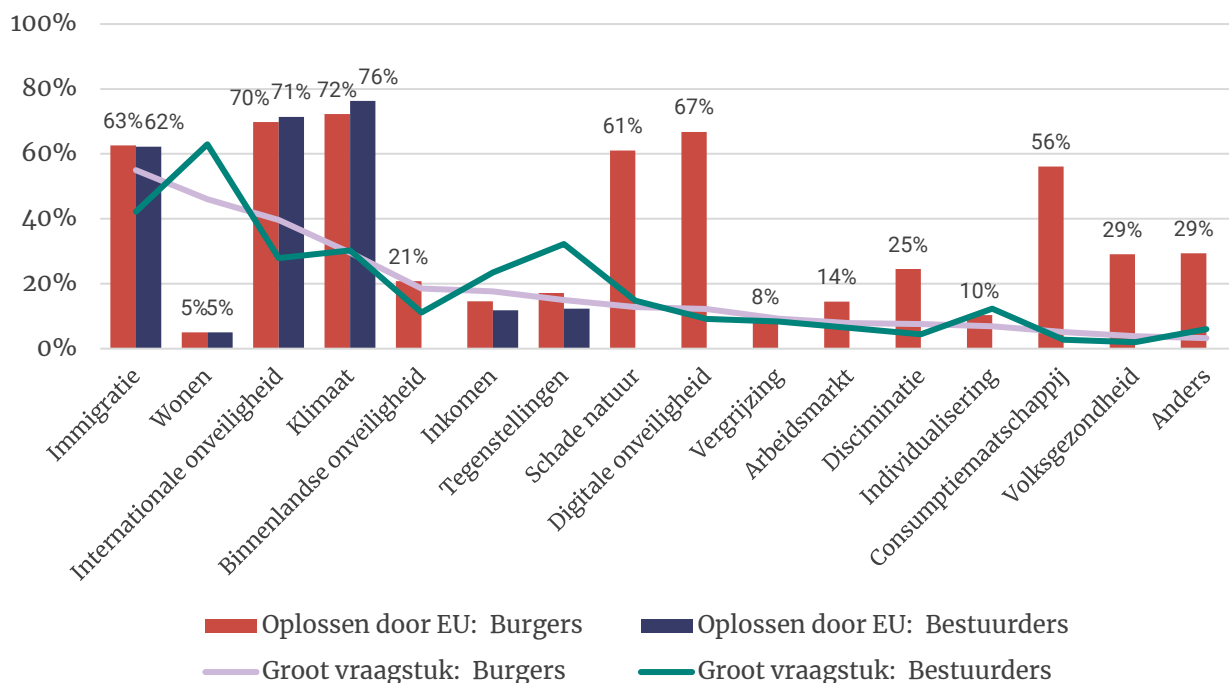
Immigratie, wonen en internationale onveiligheid zijn volgens burgers en bestuurders de grote vraagstukken van deze tijd (zie figuur 1). Het belang van deze thema's is niet nieuw – ook ten tijde van de Europese Parlementsverkiezingen in 2019 stonden zij al bovenaan het prioriteitenlijstje van burgers – maar hun urgentie blijft fier overeind. Dit in tegenstelling tot klimaatverandering, inkomensongelijkheid, binnenlandse onveiligheid en groeiende tegenstellingen in de samenleving – thema's die vier jaar geleden nog relatief belangrijk waren voor burgers, maar nu wegzakken.

Van de meeste grote vraagstukken van deze tijd vinden burgers en lokale bestuurders dat de landelijke overheid ze moet aanpakken. De EU is er duidelijk voor grote, grensoverschrijdende vraagstukken, waaronder klimaat (72% van de burgers vindt dat EU dit als beste kan aanpakken, 76% van de bestuurders), internationale onveiligheid (70% en 71%) en immigratie (63% en 67%). Bovendien vinden burgers de EU nu vaker de aangewezen bestuurslaag om deze grensoverschrijdende thema's aan te pakken dan vijf jaar geleden.

Figuur 1: Onderwerpen als 'grote vraagstukken' en aandeel burgers en bestuurders dat vindt dat dit het beste door de EU aangepakt kan worden.

'Wat zijn volgens u de grote vraagstukken van deze tijd? Problemen die dringend om een aanpak of oplossing vragen?' en 'Hieronder ziet u de onderwerpen die volgens u dringend om een aanpak of oplossing vragen. Via welke overheid kan elk vraagstuk volgens u het best aangepakt of opgelost worden?'

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).*

*Voor bestuurders is alleen voor thema's met een voldoende grote steekproef (n > 50) getoond welk aandeel vindt dat dit vraagstuk het best door de EU opgelost kan worden.

Grote impact EU-beleid op lokaal bestuur

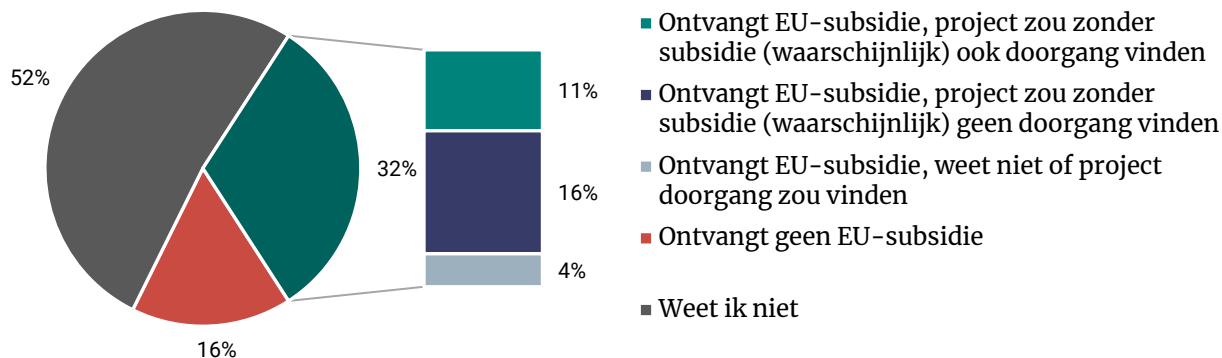
De impact die de Europese Unie nu al heeft op het lokaal bestuur in Nederland is volgens de lokale bestuurders groot. De helft van de bestuurders (53%) ziet grote gevolgen van EU-beleid voor de eigen gemeente, slechts één op acht (12%) ervaart geen grote gevolgen (28% neutraal, 6% weet niet). Hierbij gaat het bijvoorbeeld om beleid rondom immigratie, natuur en landbouw, maar ook bij aanbestedingen en subsidies.

Een derde van de bestuurders geeft aan dat hun gemeente zelf subsidies ontvangt vanuit de EU. Volgens 16 procent is dat niet het geval (51% weet niet of hun gemeente subsidies ontvangt; zie figuur 2). Dat zijn bijvoorbeeld subsidies voor plattelandontwikkeling, infrastructuur- en landbouwprojecten of omtrent cultuur en asiel.

Volgens bestuurders zouden de meeste van deze gesubsidieerde projecten geen doorgang kunnen vinden zonder deze EU-subsidies (52%). Volgens een derde (34%) zou dat wel mogelijk zijn. Ruim vier op de tien (44%) bestuurders wier gemeente EU-subsidies ontvangt denken dat zij veel minder voor burgers zouden kunnen doen zonder deze subsidies (20% denkt van niet).

Figuur 2: EU-subsidies voor projecten en of deze zonder subsidie zouden kunnen doorgaan

'Ontvangt uw gemeente subsidies vanuit de Europese Unie?' en 'Stel dat de Europese Unie geen subsidie zou verstrekken aan uw gemeente. Zou het gesubsidieerde project of zouden de gesubsidieerde projecten dan ook doorgang kunnen vinden?' Basis: bestuurders (n = 251).

De EU is nodig, maar het gaat niet van harte

Hoewel de EU dus zowel een belangrijke rol heeft en/of – op sommige vraagstukken – zou moeten hebben, is er noch onder burgers, noch onder bestuurders veel 'liefde' voor de Unie. Niet alleen wordt er weinig betrokkenheid bij Europa gevoeld, ook over de democratie en vertegenwoordiging van burgers in de Europese politiek is men veelal ontevreden.

Ontevredenheid over Europese democratie en vertegenwoordiging

Over de manier waarop de democratie in de EU werkt zijn weinig Nederlandse burgers te spreken: bijna de helft (46%) geeft de Europese democratie een onvoldoende rapportcijfer (gemiddeld cijfer op tienpuntschaal: 5,0). Bestuurders beoordelen dit minstens zo negatief (gemiddeld met een 4,8). De gemeentelijke democratie in Nederland wordt duidelijk beter gewaardeerd: burgers geven dit gemiddeld een 6,3, de provinciale democratie een 6,1. Bestuurders zijn vooral over de democratie in 'hun' bestuurslaag – de gemeente – positief (gemiddeld 7,1).

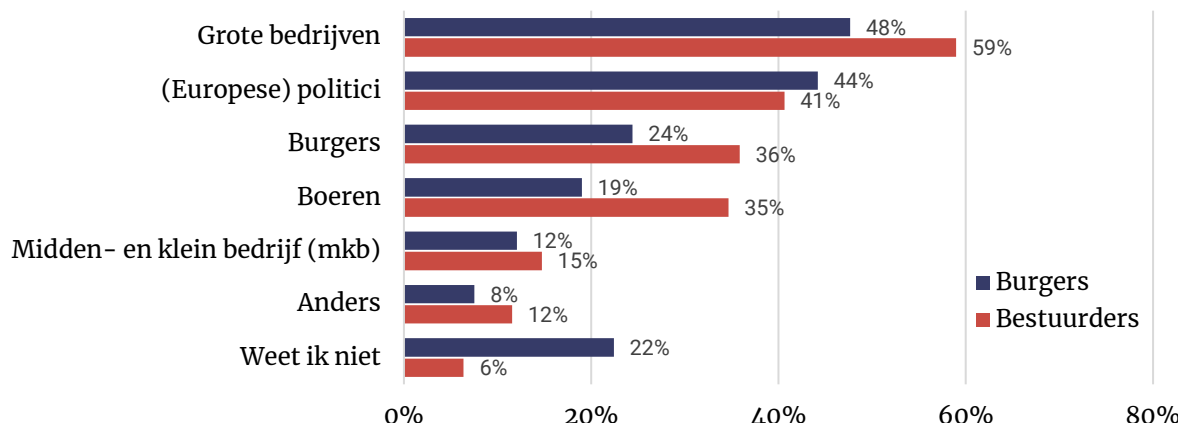
De lage waardering voor de Europese democratie is vooral te wijten aan gebrek aan vertrouwen in de integriteit van bestuur van EU-lidstaten en de mogelijkheid voor burgers om actief deel te nemen aan de Europese politiek. Slechts een kwart van de burgers en bestuurders zijn hier tevreden over. Maar ook andere aspecten van de Europese democratie worden weinig gewaardeerd. Zo zegt slechts 54 procent van de burgers tevreden te zijn met het vrij en eerlijk verlopen van de Europese Parlementsverkiezingen (25% is ontevreden, 21% weet het niet). Bestuurders zijn hier over het algemeen positiever over dan burgers. Zo is 80 procent tevreden over het verlopen van de Europees Parlementsverkiezingen.

'EU is er voor grote bedrijven en (Europese) politici'

Bovendien hebben burgers en bestuurders het idee dat de EU met name opkomt voor grote bedrijven (burgers: 48%, bestuurders: 59%; zie figuur 3) en (Europese) politici (44% en 41%) en veel minder voor burgers. Burgers staan in hun eigen beleving pas op een derde plek: een kwart (24%) van de burgers denkt dat de EU voor hen opkomt. Onder bestuurders is dat circa een derde (36%).

Figuur 3: Voor welke groep(en) in de samenleving komt de Europese Unie volgens u op? De Europese Unie komt op voor... Meerdere antwoorden mogelijk

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

Maar liefst de helft van de burgers (49%) is het eens met de stelling ‘mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op de Europese politiek’ (19% is het hiermee oneens). Slechts 16 procent vindt dat de EU rekening houdt met de wensen van gewone burgers, ook onder bestuurders vindt slechts 20 procent dat.

Weinig betrokkenheid bij Europese politiek

In dit licht is het wellicht weinig verrassend dat de betrokkenheid bij de Europese politiek laag is. De Europese Parlementsverkiezingen zijn traditioneel verkiezingen met de laagste opkomst in Nederland: in 2019 ging 42 procent naar de stembus. Nu zien we geen indicatie dat die opkomst (veel) hoger zal zijn.

Burgers volgen de Europese politiek beduidend minder dan de landelijke: 43 procent doet dat ten minste ‘in grote lijnen’, landelijk is dat bijna driekwart. Maar het is wel vergelijkbaar met het volgen van de gemeentepolitiek (in 2022: 37% ten minste op hoofdlijnen).

Eén op acht voelt zich Europeaan

Als we vragen waar men zich vooral mee identificeert – de eigen woonplaats, regio, provincie, land, Europa of een ander gebied – zegt slechts 12 procent van de burgers zich ‘Europeaan’ te voelen (onder bestuurders is dat wat meer: 26%).

Veel onbekendheid over EU

Het valt op dat relatief veel burgers geen mening hebben over de EU en haar functioneren. Zo zegt circa een kwart van de burgers verschillende aspecten van democratie in de EU niet te kunnen beoordelen (ze hebben er geen mening over). Ook weet een kwart niet of zij tevreden of ontevreden zijn met wat de instellingen van de EU de afgelopen jaren hebben gedaan – degenen die wel een mening hebben zijn vaker niet (44%) dan wel (29%) tevreden. Zestien procent weet niet of het beleid van de EU grote invloed heeft op hun dagelijks leven (29% denkt van wel, 23% van niet).

Bestuurders zijn beter ingevoerd, bij hen zien we weinig dat zij geen mening over de EU hebben. Tegelijkertijd spreekt het grote aandeel bestuurders dat niet weet of de gemeente EU-subsidies ontvangt (51% weet dat niet) ook van weinig betrokkenheid.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Sinds 2015 werken Binnenlands Bestuur en Ipsos I&O samen aan onderzoeken over thema's die spelen in de publieke sector en waar Binnenlands Bestuur over schrijft.

Op 6 juni 2024 vinden in Nederland de Europees Parlementsverkiezingen plaats. In aanloop naar deze verkiezingen deed Ipsos I&O in opdracht van Binnenlands Bestuur onderzoek onder gemeentebestuurders en het algemeen publiek. Hoe denken zij over de Europese Unie? En welke impact heeft Europa op burgers en het lokale bestuur in Nederland?

1.2 Leeswijzer

In dit onderzoek spreken we over 'burgers' en 'bestuurders'. Met burgers bedoelen we Nederlanders van 18 jaar en ouder. Met bestuurders bedoelen we in dit geval bestuurders in de gemeente, i.e. gemeenteraadsleden, wethouders en burgemeesters.

1.3 Verantwoording

Dit onderzoek bestond uit twee enquêtes.

- **Bestuurders.** Een enquête onder gemeenteraadsleden, wethouders en burgemeesters liep van 7 t/m 18 maart 2024. De vragenlijst is uitgestuurd door Binnenlands Bestuur en de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden. In totaal werkten 251 bestuurders mee aan dit onderzoek.
- **Burgers.** Een enquête onder het algemeen publiek liep in het I&O Research Panel, van 22 t/m 25 maart 2024. In totaal werkten 2.138 Nederlanders van 18 jaar en ouder mee aan dit onderzoek.

Weging en marges

Burgers. De onderzoeksresultaten voor het algemeen publiek zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

In de vragenlijst onder het algemeen publiek zijn sommige vragenblokken aan de helft van de steekproef voorgelegd. Ook deze kleinere steekproef is representatief voor de Nederlandse kiesgerechtigde bevolking op bovenstaande kenmerken.

Bestuurders. Op de onderzoeksresultaten voor de gemeentelijk bestuurders is geen weging toegepast. De resultaten zijn daarmee niet extra gecorrigeerd op representativiteit. Wel deed een diverse groep bestuurders mee aan dit onderzoek: zowel kleine, middelgrote als grote gemeenten zijn vertegenwoordigd (tabel 1) en uit alle provincies deden bestuurders mee (hoewel in sommige provincies de respons relatief hoog was, waaronder Noord-Holland en Noord-Brabant; tabel 2).

Wel bestaat de groep bestuurders met name uit gemeenteraadsleden (n = 226), onder burgemeesters (n = 6) en wethouders (n = 19) was de respons lager. We doen daarom alleen uitspraken over de volledige groep bestuurders en splitsen uitkomsten niet nader uit naar functie.

Tabel 1: Respons onder bestuurders naar inwonersaantal van de gemeente

	Aantal	Percentage
0 tot 50.000 inwoners	157	63%
50.000 tot 100.000 inwoners	60	24%
Meer dan 100.000 inwoners	34	14%

Tabel 2: Respons onder bestuurders naar provincie

	Aantal	Percentage
Groningen	6	2%
Friesland	9	4%
Drenthe	10	4%
Overijssel	17	7%
Flevoland	4	2%
Gelderland	36	14%
Utrecht	19	8%
Noord-Holland	54	22%
Zuid-Holland	33	13%
Zeeland	6	2%
Noord-Brabant	40	16%
Limburg	17	7%

2 Grote vraagstukken

2.1 Welke belangrijke vraagstukken zijn er?

Immigratie, wonen en internationale onveiligheid grote vraagstukken van deze tijd

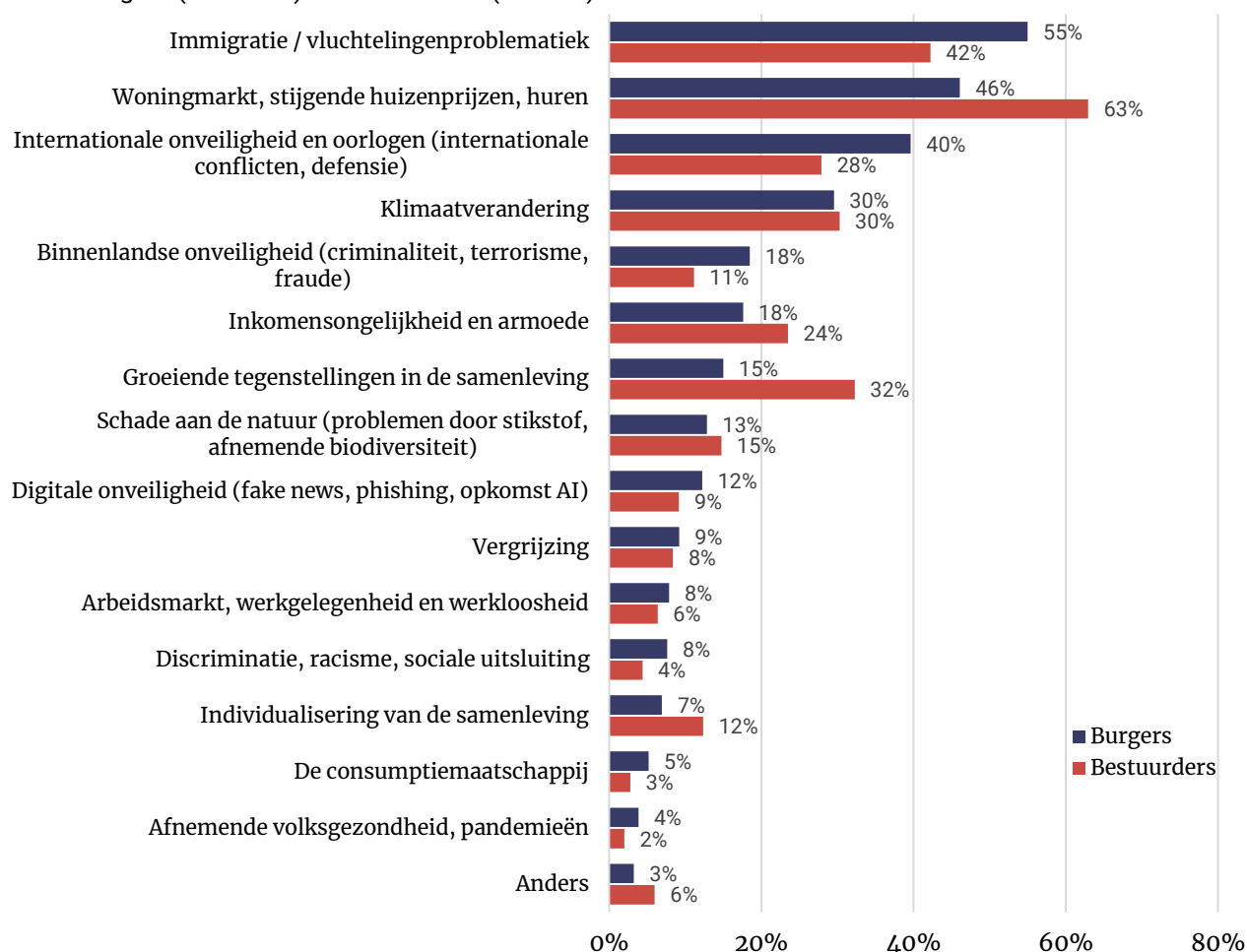
Burgers en bestuurders zijn het erover eens dat *immigratie* en de *woningmarkt* de grote vraagstukken van deze tijd zijn. Ruim de helft van de burgers (55%) vindt immigratie een probleem dat dringend om een aanpak vraagt, onder bestuurders is dat 42 procent. Voor bestuurders staat wonen op één, bijna twee derde (63%) kiest dit vraagstuk – onder burgers staat het op de tweede plek (gekozen door 46%).

Daarna volgen *internationale onveiligheid en oorlogen* en *klimaatverandering* als belangrijke vraagstukken. Wel zien burgers internationale onveiligheid vaker als belangrijk vraagstuk dan bestuurders (40% vs. 28%).

Bestuurders – wethouders, burgemeesters en gemeenteraadsleden – vinden vaker onderwerpen aan waar zij in de gemeente mee te maken hebben. Zo zijn *groeïende tegenstellingen in de samenleving* (32%) en *inkomensongelijkheid en armoede* (24%) voor hen relatief belangrijk.

Figuur 2.1: Wat zijn volgens u de grote vraagstukken van deze tijd? Problemen die dringend om een aanpak of oplossing vragen? Maximaal 3 antwoorden

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

Immigratie, woningmarkt en internationale veiligheid ook in 2019 al belangrijk

Burgers vroegen we in 2019 ook wat volgens hen de grote vraagstukken van die tijd waren. Immigratie stond destijds ook al op de eerste plek. Wel is voorzichtigheid geboden bij een vergelijking tussen 2019 en 2024: destijds konden respondenten zo veel vraagstukken aanvinken als zij wilden, nu vroegen we hen maximaal drie belangrijke thema's te selecteren. De percentages zijn daarom niet één op één met elkaar te vergelijken.

De veranderde vraagstelling laat wel zien dat als een burger wordt gedwongen drie 'grote vraagstukken' te kiezen immigratie, woningmarkt en internationale veiligheid fier overeind blijven, terwijl klimaatverandering, inkomensongelijkheid, binnenlandse onveiligheid en groeiende tegenstellingen een scherpe daling doormaken in hoe belangrijk ze worden geacht. Ze worden nu fors minder als 'groot vraagstuk' aangevinkt dan in 2019 (deze onderwerpen worden circa 25 procentpunt minder vaak gekozen, gemiddelde daling is 14 procentpunt).

Tabel 2.1: Grote vraagstukken volgens burgers, in 2019 en 2024*

Basis: burgers (2019: n = 1.672, 2024: n = 2.138).

	2019	2024
Immigratie / vluchtelingenproblematiek	52%	55%
Woningmarkt, stijgende huizenprijzen, huren	42%	46%
Internationale onveiligheid en oorlogen (internationale conflicten, defensie)*	38%	40%
Klimaatverandering	54%	30%
Inkomensongelijkheid en armoede	45%	18%
Binnenlandse onveiligheid (criminaliteit, terrorisme, fraude)	46%	18%
Groeiende tegenstellingen in de samenleving	40%	15%
Schade aan de natuur (problemen door stikstof, afnemende biodiversiteit)	*	13%
Digitale onveiligheid (fake news, phishing, opkomst AI)**	*	12%
Vergrijzing	28%	9%
Arbeidsmarkt, werkgelegenheid en werkloosheid	27%	8%
Discriminatie, racisme, sociale uitsluiting	*	8%
Individualisering van de samenleving	26%	7%
De consumptiemaatschappij	20%	5%
Afnemende volksgezondheid, pandemieën	*	4%
Mobiliteit, bereikbaarheid, files, openbaar vervoer	29%	*
Verlies van Nederlandse tradities	33%	*
Vragen met betrekking tot democratie en politiek (onvoldoende democratisch)	15%	*
Vrije nieuwsgaring, fake news en dergelijke	15%	*
Anders	3%	3%

*In 2024 konden maximaal 3 vraagstukken aangevinkt worden, in 2019 was er geen maximum.

**De formulering van dit vraagstuk was in 2019 anders: "Internationale veiligheid (toenemende spanningen tussen landen, internationale conflicten)".

Rechts kijkt naar immigratie, links naar klimaat

Hoewel immigratie gemiddeld genomen het belangrijkste thema is voor burgers, zijn er flinke verschillen naar partijvoorkeur. Negen op de tien burgers die bij de aankomende EP-verkiezingen PVV zouden stemmen, wijzen immigratie aan als groot vraagstuk. Ook onder BBB (76%) en VVD-kiezers (66%) ligt dit aandeel hoog, in mindere mate geldt dat ook voor kiezers van CDA, NSC en SGP. Voor linkse en progressieve kiezers krijgt dit thema beduidend minder prioriteit – nog het meest bij D66 (36%) –, zij vinden vooral klimaat een belangrijk vraagstuk.

Het thema internationale veiligheid wordt over de breedte van het politieke spectrum aangewezen als een ‘groot vraagstuk’. Maar extra aandacht krijgt het van de christendemocraten (CDA: 56%, CU: 51%) en Europese partijen D66 (58%) en Volt (56%).

Figuur 2.2: Grote vraagstukken volgens burgers, naar huidige partijvoorkeur voor EP
Basis: burgers (n = 2.138).

	Totaal	GL-PvdA	VVD	CDA	D66	CU*	SGP*	PvdD*	PVV	Volt*	BBB*	NSC*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Immigratie	55	17	66	51	36	26	58	26	89	29	76	58
Wonen	46	41	40	52	37	35	41	37	51	45	38	52
Internationale onveiligheid	40	48	43	56	58	51	44	33	35	56	53	49
Klimaat	30	66	28	37	51	50	21	53	8	52	13	15
Inkomen en armoede	18	21	10	18	9	23	5	12	19	23	14	4
Binnenlandse onveiligheid	18	7	26	11	8	15	10	2	36	5	25	15
Tegenstellingen	15	20	13	24	23	23	19	18	10	27	23	16
Schade natuur	13	30	8	1	22	10	4	65	1	20	7	7
Digitale onveiligheid	12	8	17	18	14	11	19	7	10	20	14	10
Vergrijzing	9	6	8	9	16	14	4	7	7	4	9	13
Arbeidsmarkt	8	5	11	2	9	10	9	0	9	2	4	13
Discriminatie	8	15	4	3	5	2	10	13	3	6	2	6
Individuele lisering	7	5	9	5	8	21	28	6	4	4	4	12
Consumptie	5	4	5	1	3	3	8	17	4	3	7	5
Gezondheid	4	2	3	8	1	2	6	3	4	3	5	9
Anders	3	3	1	3	1	0	8	0	3	0	5	7

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Ook al in 2019 was immigratie relatief belangrijk voor rechts-conservatieve kiezers (Pvv: 67%, FvD: 82%). Dat geldt ook voor binnenlandse (on)veiligheid. Klimaat moest het juist hebben van links-progressieve kiezers (GroenLinks: 89%, PvdD: 84%).

Tabel 2.2: Grote vraagstukken volgens burgers in 2019, naar partijvoorkeur voor EP destijds

Basis: burgers (n = 1.672).

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP*	FvD
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Klimaat	54	51	13	61	77	89	64	66	72	84	38	29
Immigratie	52	59	67	49	28	36	42	42	46	48	46	82
Binnenlandse veiligheid	46	52	62	53	24	25	42	34	49	36	56	63
Inkomen	45	18	47	37	35	59	81	62	55	47	34	35
Wonen	42	33	36	38	34	37	55	49	41	48	48	48
Tegenstellingen	40	38	27	46	52	54	41	52	50	41	19	35
Internationale veiligheid	38	52	34	39	38	38	27	37	38	40	46	31
Verlies tradities	33	34	69	40	3	4	30	16	20	18	55	60
Mobiliteit	29	37	20	34	36	26	24	25	32	21	33	30
Vergrijzing	28	31	27	34	35	25	29	24	35	24	35	21
Arbeidsmarkt	27	29	23	24	20	20	36	22	24	21	26	26
Individuele lisering	26	23	13	30	31	28	35	29	45	25	35	17
Consumptie-maatschappij	20	12	17	14	26	35	22	12	26	51	25	13
Vrije nieuwsgaring	15	15	6	13	29	21	13	17	5	19	8	9
Democratie en politiek	15	9	26	11	10	9	18	10	10	14	3	32
Anders	3	1	1	2	4	4	4	2	4	4	6	2

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

2.2 Wie moet deze aanpakken?

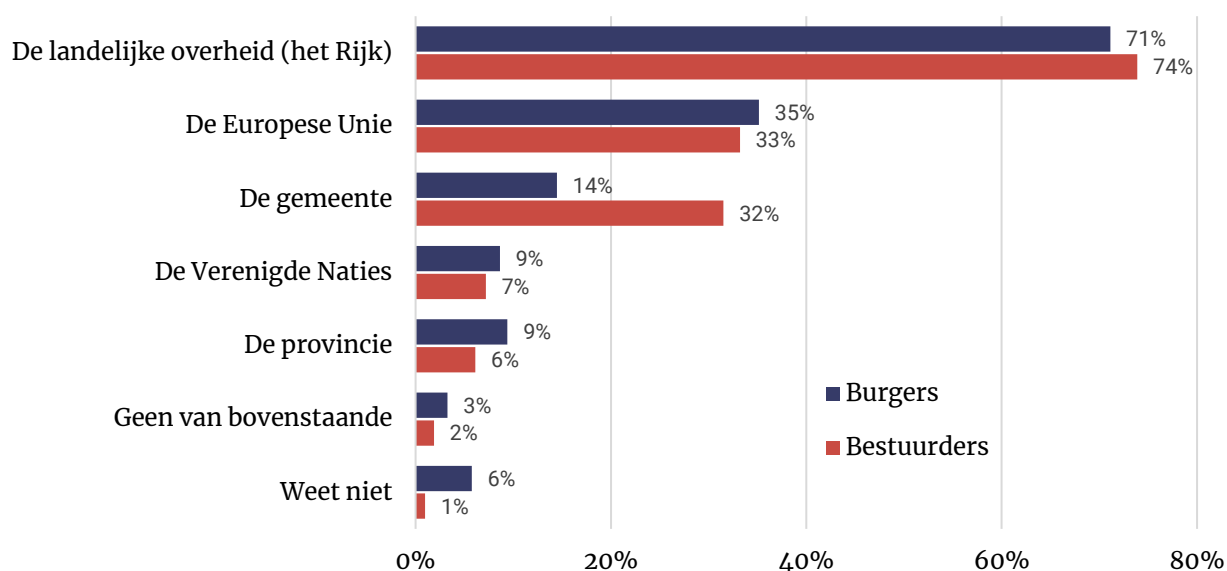
EU is er voor grote, grensoverschrijdende vraagstukken

Voor elk van de vraagstukken vroegen we mensen die vinden dat ze dringend om een aanpak vragen, via welke overheid dit vraagstuk het best aangepakt kan worden. Zowel burgers en bestuurders kijken met name naar de landelijke overheid voor oplossingen - bijna driekwart van hen. Op grote afstand volgt de Europese Unie, aangewezen door gemiddeld een derde van de burgers en bestuurders.

Op de derde plek staat de gemeente. Gemeentelijk bestuurders dichten hun eigen bestuurslaag vaker een rol toe bij het oplossen van grote vraagstukken (32%) dan burgers (14%).

Figuur 2.3: Hieronder ziet u de onderwerpen die volgens u dringend om een aanpak of oplossing vragen. Via welke overheid kan elk vraagstuk volgens u het best aangepakt of opgelost worden?

Gemiddelde van de 16 onderwerpen. Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

Naar de Europese Unie kijken burgers vooral voor grote, grensoverschrijdende vraagstukken (tabel 2.2.). Dan gaat het om klimaat (72%), internationale veiligheid (70%), digitale onveiligheid (67%), maar ook om immigratie (63%) en het aanpakken van schade aan de natuur (problemen door stikstof, afnemende biodiversiteit; 61%).

Voor al deze onderwerpen geldt dat ook de landelijke overheid door een (bijna even) groot deel een rol toebedeeld krijgt. Alleen voor *internationale veiligheid* steken internationale organisaties – de EU en VN – er met kop en schouders bovenuit.

Bij andere belangrijke onderwerpen, zoals wonen, zien burgers juist vrijwel geen rol voor de EU.

Tabel 2.3: Overheid die grote vraagstukken moet aanpakken, volgens burgers

‘Via welke overheid of organisatie kan elk vraagstuk volgens u het best aangepakt of opgelost worden?’

Basis: burgers; ziet onderwerp als groot vraagstuk (n getoond in tabel).

	Landelijke overheid	EU	Gemeente	VN	Provincie	Geen van deze	Weet niet	n =
	%	%	%	%	%	%	%	
Immigratie	72	63	5	5	3	1	2	1221
Wonen	86	5	28	0	27	0	3	961
Internationale onveiligheid	30	70	0	54	1	2	2	867
Klimaat	55	72	2	25	3	2	3	602
Binnenlandse onveiligheid	88	21	18	4	11	0	2	412
Inkomen en armoede	87	15	19	1	4	2	6	374
Tegenstellingen	86	17	31	3	6	3	2	318
Schade natuur	63	61	3	15	22	1	0	267
Digitale onveiligheid	63	67	2	17	0	1	5	266
Vergrijzing	86	8	18	2	8	3	4	196
Arbeidsmarkt	77	14	22	1	16	1	8	169
Discriminatie	74	25	26	8	5	0	9	158
Individueeliserings	61	10	33	1	15	8	11	144
Consumptie	66	56	3	9	6	7	5	103
Gezondheid	67	29	12	16	6	2	8	85

Lokale bestuurders zien vaker rol voor de gemeente

Ook bestuurders kijken veelal naar de landelijke overheid om grote vraagstukken aan de pakken, maar net als burgers zien zij op het gebied van klimaat (76%), internationale onveiligheid (71%) en immigratie (62%) (ook) een belangrijke rol voor de EU.

Op wonen (42%), inkomensongelijkheid en armoede (47%) en groeiende tegenstellingen in de samenleving (47%) – thema's die bestuurders ook nog net wat belangrijker vinden dan burgers – zien bestuurders ook een belangrijke rol voor zichzelf, de gemeente.

Tabel 2.4: Overheid die grote vraagstukken moet aanpakken, volgens bestuurders

'Via welke overheid of organisatie kan elk vraagstuk volgens u het best aangepakt of opgelost worden?'

Basis: bestuurders; ziet onderwerp als groot vraagstuk (n getoond in tabel). Alleen onderwerpen met voldoende steekproefgrootte (n > 50) getoond in tabel.

	Landelijke overheid	EU	Gemeente	VN	Provincie	Geen van deze	Weet niet	n =
	%	%	%	%	%	%	%	
Immigratie	71	62	8	4	2	0	0	106
Wonen	83	5	42	0	22	1	0	158
Internationale onveiligheid	46	71	0	49	0	3	1	70
Klimaat	58	76	8	14	8	1	0	76
Inkomen en armoede	90	12	47	0	2	0	0	59
Tegenstellingen	90	12	54	1	1	1	1	81

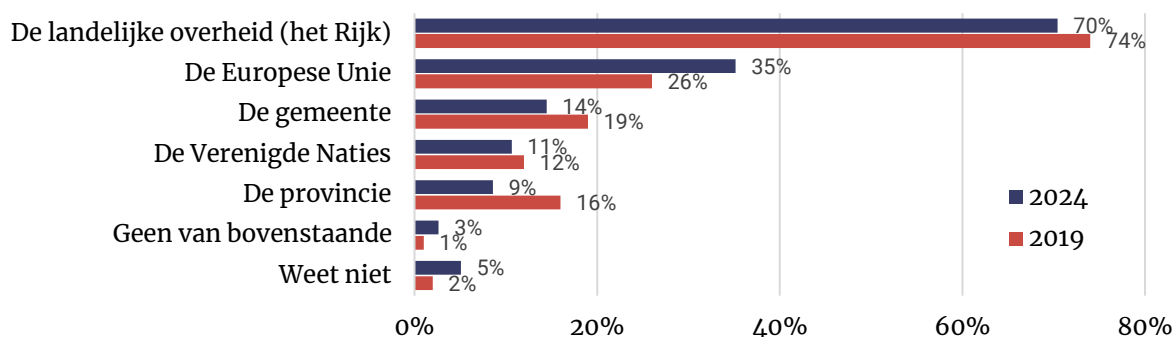
EU krijgt vaker rol in grote, grensoverschrijdende vraagstukken toebedeeld

Het aandeel burgers dat een rol voor de EU ziet in het aanpakken van grote vraagstukken nam de afgelopen jaren toe: van gemiddeld 26 procent in 2019, naar 35 procent nu (figuur 2.4). NB, tussen 2019 en 2024 zijn de voorgelegde vraagstukken wat veranderd (zie tabel 2.1). Kijken we alleen naar de thema's die in beide jaren zijn voorgelegd, zien we een lichtere stijging: van 28 naar 32 procent.

Ook in 2019 waren het al vooral de grensoverschrijdende vraagstukken waar men naar de EU keek. Maar het aandeel dat op deze thema's een rol voor de EU ziet nam overal toe: bijvoorbeeld op immigratie van 55 naar 63 procent, op internationale veiligheid van 61 naar 70 procent en op klimaat van 64 naar 72 procent.

Figuur 2.4: Hieronder ziet u de onderwerpen die volgens u dringend om een aanpak of oplossing vragen. Via welke overheid kan elk vraagstuk volgens u het best aangepakt of opgelost worden?

Basis: burgers (2019: n = 1.672, 2024: n = 2.138). Gemiddelde over onderwerpen

Tabel 2.5: Aandeel dat vindt dat een vraagstuk het best door de EU aangepakt kan worden

Basis: burgers (2019: n = , 2024: n = 2.138).

Vraagstuk dat door EU aangepakt zou moeten worden	2019	2024
Klimaat	64%	72%
Internationale onveiligheid**	61%	70%
Digitale onveiligheid	*	67%
Immigratie	55%	63%
Schade natuur	*	61%
Consumptiemaatschappij	45%	56%
Volksgezondheid	*	29%
Discriminatie	*	25%
Binnenlandse onveiligheid	14%	21%
Groeiende tegenstellingen	16%	17%
Inkomensongelijkheid	16%	15%
Arbeidsmarkt	12%	14%
Individualisering	11%	10%
Vergrijzing	9%	8%
Wonen	3%	5%

**De formulering van dit vraagstuk was in 2019 anders: "Internationale veiligheid (toenemende spanningen tussen landen, internationale conflicten)".

3 Vertrouwen en vertegenwoordiging

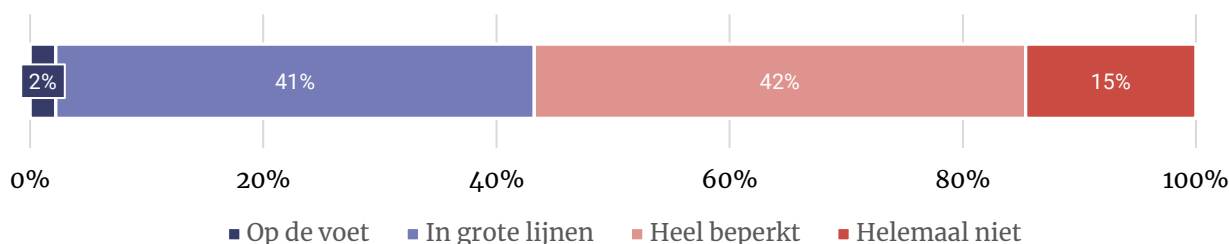
3.1 Volgen Europese politiek

Vooraf ouderen en hoger opgeleiden volgen Europese politiek

Ruim de helft van de Nederlanders volgt naar eigen zeggen de Europese politiek heel beperkt (42%) of helemaal niet (15%). Vier op tien (41%) volgen de Europese politiek ‘op grote lijnen’, een klein deel (2%) doet dat ‘op de voet’.

Figuur 3.1: In welke mate volgt u de Europese politiek?

Basis: burgers (n = 2.138).

Met name hoger opgeleiden zeggen vaak de Europese politiek in grote lijnen te volgen, lager en middelbaar opgeleiden doen dat vaker beperkt of niet. De verschillen naar leeftijd zijn nog groter: waar 57 procent van de 65-plussers zegt de Europese politiek in grote lijnen te volgen, is dat onder 18- tot 24-jarigen slechts 26 procent. Zij zeggen juist vaker dan andere leeftijdsgroepen de Europese politiek helemaal niet te volgen.

Tabel 3.1: Volgen van de Europese politiek, naar leeftijd en opleidingsniveau

Basis: burgers (n = 2.138).

	Totaal	Leeftijd					Opleiding		
		18-24	25-34	35-49	50-64	65+	Laag	Middel	Hoog
Op de voet	2%	3%	2%	1%	2%	4%	1%	1%	3%
In grote lijnen	41%	26%	31%	33%	43%	57%	35%	37%	48%
Heel beperkt	42%	43%	46%	46%	42%	34%	47%	44%	38%
Helemaal niet	15%	27%	21%	19%	13%	5%	16%	17%	11%

Volgt men de Europese politiek minder goed dan de landelijke of regionale? Ook de gemeentepolitiek wordt door veel Nederlanders niet gevolgd: in februari 2022 – een maand voor de Gemeenteraadsverkiezingen – zei 37 procent van de Nederlanders de gemeentepolitiek ‘op de voet’ (4%) of ‘in hoofdlijnen’ (33%) te volgen.¹ Als het gaat om landelijke politiek, lijkt dit aandeel wel hoger te liggen. Twee maanden voor de Tweede Kamerverkiezingen van november 2023 zei bijna driekwart ‘het nieuws over de politiek en de verkiezingen’ op de voet of op hoofdlijnen te volgen.

¹ Destijds werd een vijfpuntsschaal gebruikt: 33 procent zei de gemeentepolitiek ‘zijdelings’ te volgen, 22 procent deed dat ‘nauwelijks’ en 7 procent ‘niet’.

3.2 Vertrouwen

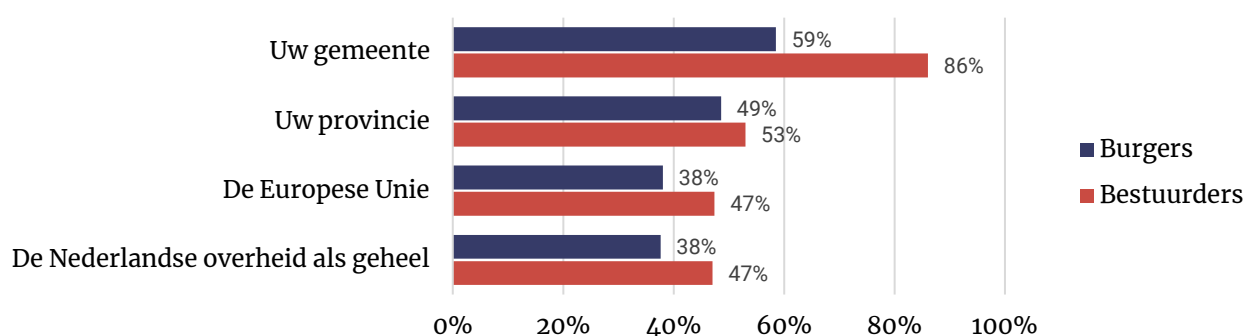
Gemeente geniet meeste vertrouwen

De Europese Unie geniet onder burgers ongeveer net zoveel vertrouwen als de ‘Nederlandse overheid als geheel’: bijna twee op vijf hebben ‘tamelijk’ of ‘veel’ vertrouwen in deze instellingen, circa drie op vijf ‘niet zo veel’ of ‘geen’. De gemeente steekt hier bovenuit, 59 procent van de burgers heeft hier wel vertrouwen in. Dit patroon zagen we de afgelopen jaren ook al (zie figuur 3.2).

Hoewel het vertrouwen in de verschillende instellingen onder bestuurders hoger ligt dan onder burgers, zien we ook hier dat ongeveer de helft van de bestuurders niet zo veel of geen vertrouwen heeft in de EU (52%, 47% wel vertrouwen). Dat geldt ook voor de landelijke overheid. Het vertrouwen in de eigen gemeente ligt een stuk hoger (86% wel).

Figuur 3.2: Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende instellingen? (% wel vertrouwen)

Basis: burgers (2.138) en bestuurders (n = 251).

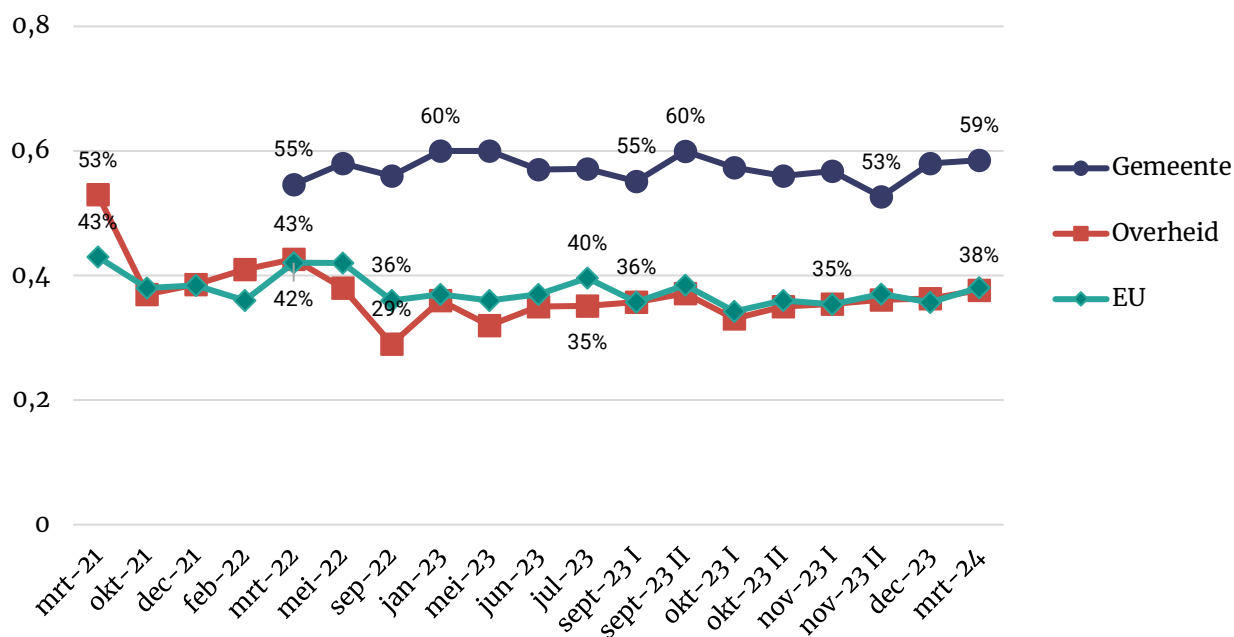
Tabel 3.2: Vertrouwen in instellingen, onder burgers en bestuurders

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

Burgers					
	Heel veel vertrouwen	Tamelijk veel vertrouwen	Niet zo veel vertrouwen	Helemaal geen vertrouwen	Weet ik niet
De Nederlandse overheid als geheel	3%	35%	47%	12%	4%
De Europese Unie	4%	34%	36%	20%	5%
Uw gemeente	6%	52%	29%	7%	6%
Uw provincie	3%	45%	34%	6%	12%
Bestuurders					
	Heel veel vertrouwen	Tamelijk veel vertrouwen	Niet zo veel vertrouwen	Helemaal geen vertrouwen	Weet ik niet
De Nederlandse overheid als geheel	5%	42%	44%	8%	0%
De Europese Unie	5%	42%	30%	22%	1%
Uw gemeente	28%	58%	13%	0%	1%
Uw provincie	5%	48%	42%	3%	2%

Figuur 3.3: Vertrouwen in instellingen onder burgers, sinds 2021

Basis: burgers (n = 2.138).

Vooral kiezers van de demissionaire coalitiepartijen VVD, CDA, D66 en CU hebben vertrouwen in de Nederlandse overheid als geheel. Maar ook kiezers die in juni zouden stemmen op GroenLinks-PvdA en Volt hebben relatief vaak vertrouwen in de overheid, in tegenstelling tot kiezers van de PVV (slechts 20% wel) en BBB (21%).

Kiezers die vertrouwend tegenover de nationale (en ook lokale) overheid staan, hebben veelal ook relatief veel vertrouwen in de Europese Unie. Vertrouwen in de Unie is het laagst onder kiezers van SGP (9%), PVV (11%) en BBB (13%).

Tabel 3.3: Vertrouwen in instellingen onder burgers, naar huidige EP-partijvoorkeur

Basis: burgers (n = 2.138).

	Totaal	GL-PvdA	VVD	CDA	D66	CU*	SGP*	PvdD*	PVV	Volt*	BBB*	NSC
Overheid	38%	51%	65%	64%	67%	60%	34%	34%	20%	66%	21%	39%
EU	38%	73%	51%	67%	74%	60%	9%	50%	11%	80%	13%	37%
Gemeente	59%	79%	69%	83%	73%	86%	72%	71%	45%	83%	59%	57%
Provincie	48%	66%	59%	76%	53%	61%	60%	55%	41%	66%	47%	50%

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

3.3 Tevredenheid met democratie

Europese democratie laagst gewaardeerd, gemeentelijke het best

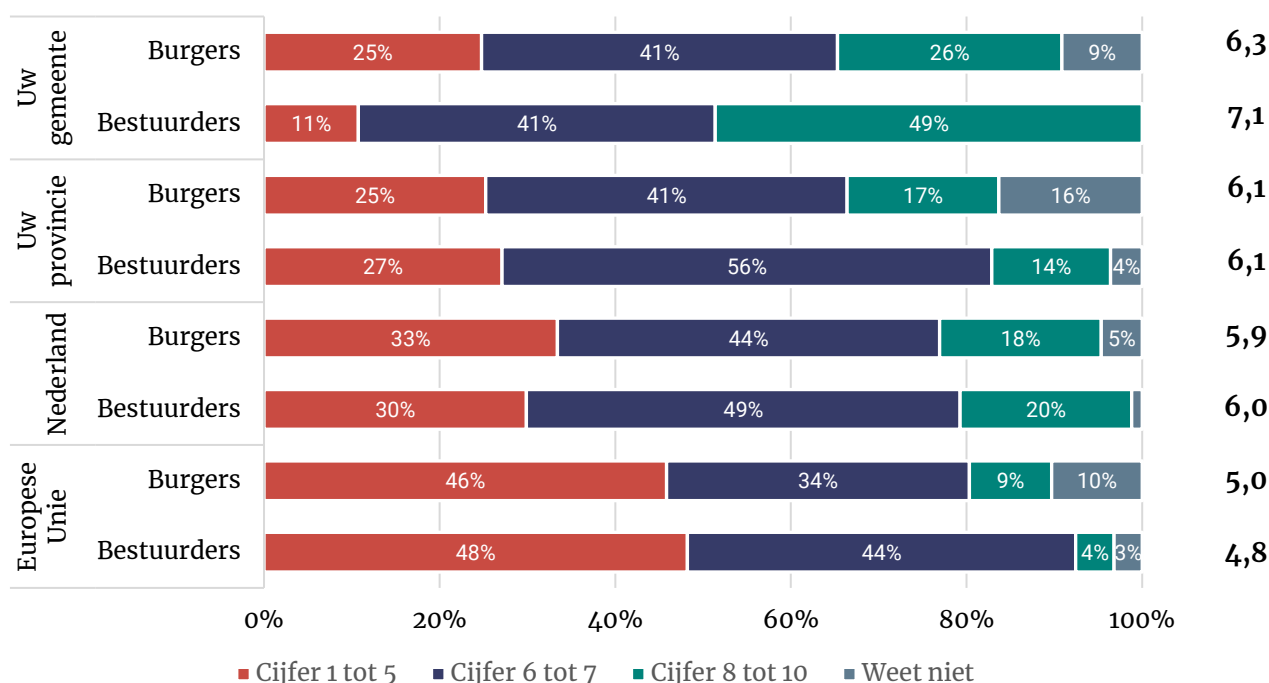
Over de democratie in de Europese Unie is men kritisch. Van zowel burgers als bestuurders krijgt de democratie in de Unie een onvoldoende (burgers: 5,0, bestuurders: 4,8) en bijna de helft geeft een cijfer lager dan een 6.

De gemeentelijke, provinciale en landelijke democratie krijgen wel (net) een voldoende. Het meest positief is men over de democratie in de gemeente – burgers geven een 6,3, bestuurders een 7,1.

Opvallend is dat de lokale bestuurders over de Europese, provinciale en landelijke democratie bijna net zo kritisch zijn als burgers.

Figuur 3.4: Hoe tevreden bent u met de manier waarop de democratie werkt in...

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

De laagste waarderingscijfers voor de Europese democratie komen van kiezers van PVV (4,9) en BBB (5,4).

Tabel 3.4: Tevredenheid met democratie onder burgers, naar huidige EP-partijvoorkeur

	Totaal	GL-PvdA	VVD	CDA	D66	CU*	SGP*	PvdD*	PVV	Volt*	BBB*	NSC
Gemeente	6,3	7,0	6,6	6,8	7,1	7,4	6,9	7,1	5,5	7,4	6,1	6,6
Provincie	6,1	6,5	6,6	6,5	7,0	7,2	6,5	6,8	5,5	7,1	6,1	6,3
Nederland	5,9	6,5	6,8	6,4	7,2	6,7	5,9	6,2	4,9	7,1	5,4	6,4
EU	5,0	6,3	5,8	5,8	6,6	6,3	4,3	5,9	3,4	6,4	4,2	5,2

Europese democratie: weinig vertrouwen in integriteit en participatie burgers

Waarom is men ontevreden over de Europese democratie? We legden zowel burgers als bestuurders een aantal aspecten van democratie voor en vroegen hen hoe tevreden zij zijn over deze aspecten in de Europese Unie. Burgers kregen dezelfde vraag ook over de democratie in Nederland.

Het eerste dat opvalt aan de vergelijking tussen de Nederlandse en Europese democratie is dat burgers de Europese democratie op alle aspecten hoger beduidend lager beoordelen dan de Nederlandse.

Zowel burgers als bestuurders zijn het meest tevreden over het vrije en eerlijke verloop van de Europese parlementsverkiezingen en de vrijheid van meningsuiting in EU-lidstaten. Maar deze tevredenheid is – vooral onder burgers – niet groot; slechts 54 procent van de burgers is ‘tamelijk’ of ‘zeer’ tevreden over het vrij en eerlijk verlopen van de EP-verkiezingen. Een kwart is hier ontevreden over en een flink aandeel zegt het niet te weten (21%).

Het minst tevreden is men over de mogelijkheid voor burgers om actief deel te nemen aan de Europese politiek en over de integriteit van bestuur in EU-lidstaten.

Tabel 3.5: Hieronder ziet u een aantal aspecten van democratie. Hoe tevreden of ontevreden bent u over deze aspecten in de Europese Unie? / in Nederland? (% tamelijk of zeer tevreden)

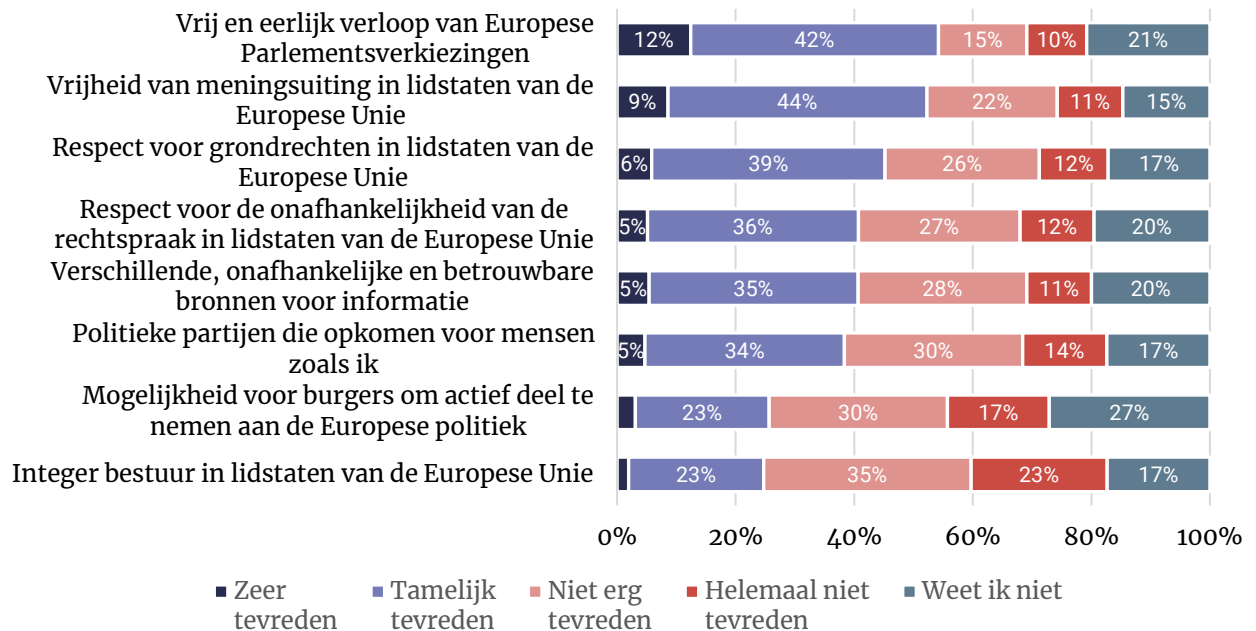
Basis: burgers (n = 2.158) en bestuurders (n = 251). In de vragenlijst voor burgers kreeg de helft de vragen over Nederland, de andere helft de vragen over de Europese Unie.

	Europese Unie		Nederland	
	Burgers	Bestuurders	Burgers	Bestuurders
Vrij en eerlijk verloop van verkiezingen in Nederland / van de Europese Parlementsverkiezingen	54%	80%	84%	*
Vrijheid van meningsuiting in Nederland / in lidstaten van de Europese Unie	52%	61%	71%	*
Respect voor grondrechten in Nederland / in lidstaten van de Europese Unie	45%	51%	69%	*
Verschillende, onafhankelijke en betrouwbare bronnen voor informatie	41%	47%	58%	*
Respect voor de onafhankelijkheid van de Nederlandse rechtspraak / rechtspraak in lidstaten van de Europese Unie	41%	49%	67%	*
Politieke partijen die opkomen voor mensen zoals ik	38%	57%	53%	*
Mogelijkheid voor burgers om actief deel te nemen aan de Nederlandse politiek / aan de Europese politiek	26%	29%	58%	*
Integer bestuur in Nederland / in lidstaten van de Europese Unie (geen corruptie, vriendjespolitiek)	25%	27%	48%	*

Opvallend is daarnaast dat burgers relatief vaak zeggen niet te weten hoe ze de verschillende aspecten van de Europese democratie moeten beoordelen: het aandeel ‘weet ik niet’ varieert van 15 tot 27 procent (zie figuur 3.5). Bij bestuurders is dat nauwelijks het geval.

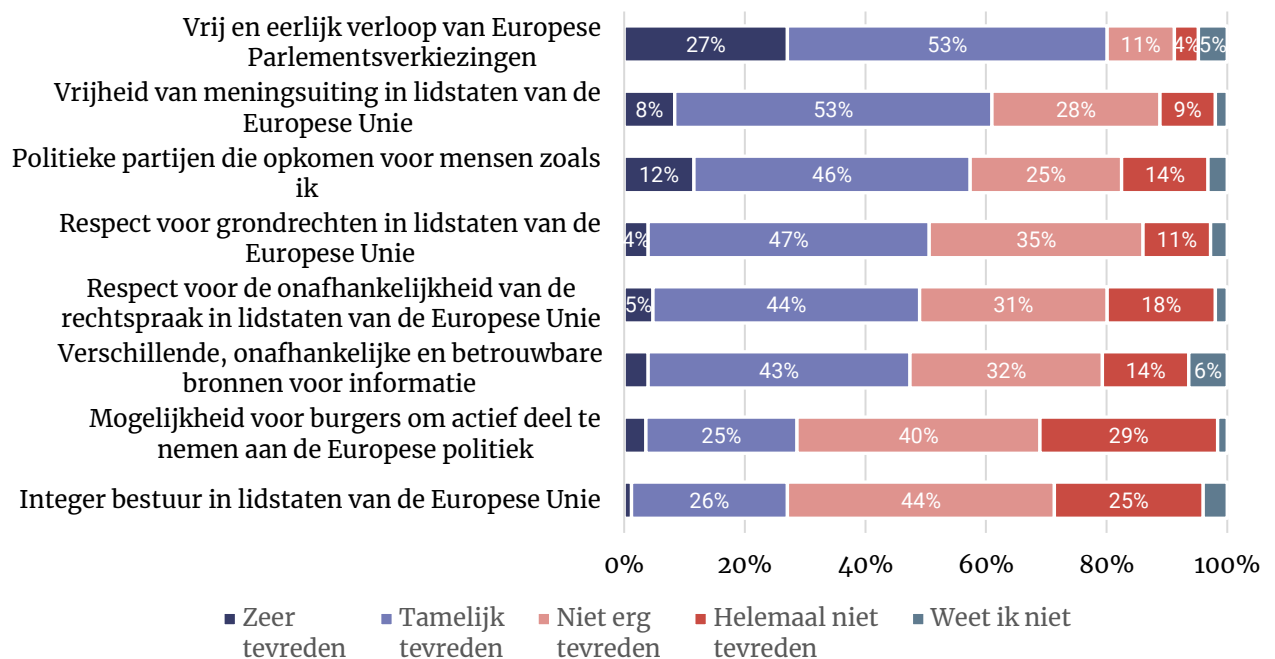
Figuur 3.5: Tevredenheid over Europese democratie onder burgers

‘Hieronder ziet u een aantal aspecten van democratie. Hoe tevreden of ontevreden bent u over deze aspecten in de Europese Unie?’ Basis: burgers (n = 1.070).

Figuur 3.6: Tevredenheid over Europese democratie onder bestuurders

‘Hieronder ziet u een aantal aspecten van democratie. Hoe tevreden of ontevreden bent u over deze aspecten in de Europese Unie?’ Basis: bestuurders (n = 251).

3.4 Voor welke groepen komt de EU op?

'EU komt vooral op voor grote bedrijven en politici'

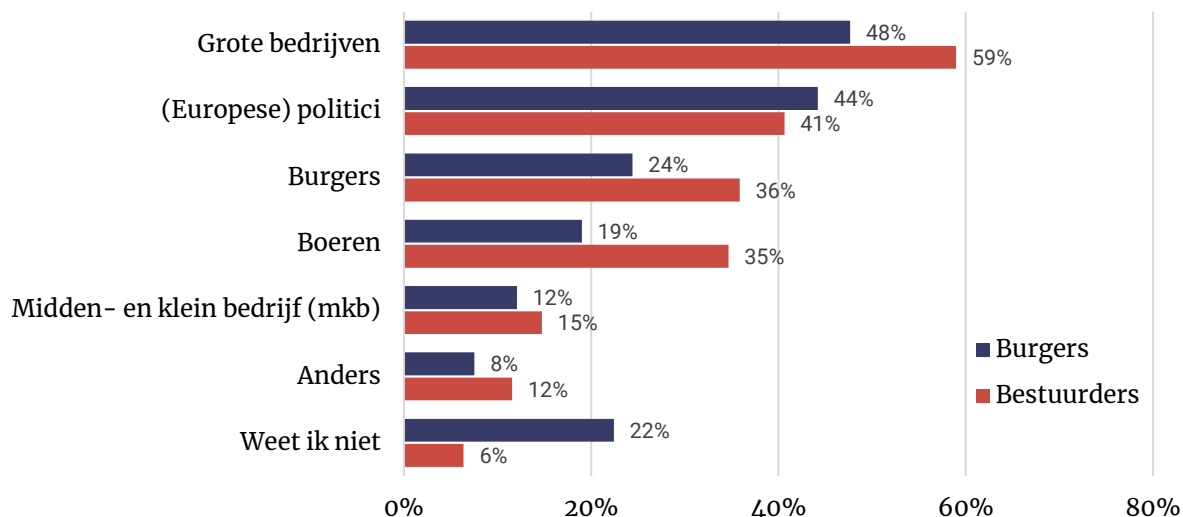
Als we burgers en bestuurders vragen voor welke groep(en) in de samenleving de Europese Unie opkomt, zegt men vooral: grote bedrijven en (Europese) politici. Bijna de helft van de burgers denkt dat de EU opkomt voor grote bedrijven, onder bestuurders is dat zelfs 59 procent. Vier op de tien burgers en bestuurders vinden dat de EU voor (Europese) politici opkomt.

Burgers staan in de beleving van diezelfde burgers pas op een derde plek: een kwart (24%) van de burgers denkt dat de EU voor hen opkomt. Onder bestuurders is dat circa een derde (36%).

Een vijfde (19%) van de burgers vindt dat de EU opkomt voor boeren. Ook hier zien bestuurders die vertegenwoordiging wat vaker (35%). Slechts 12 procent vindt (of denkt) dat de EU (ook) opkomt voor het mkb.

Figuur 3.7: Voor welke groep(en) in de samenleving komt de Europese Unie volgens u op? De Europese Unie komt op voor... Meerdere antwoorden mogelijk

Basis: burgers (n = 1.068) en bestuurders (n = 251).

Onder 'andere groepen' (gekozen door 8% van de burgers, 12% van de bestuurders) noemt men onder meer asielzoekers, migranten en 'de rijken'. Ook wordt hier meermaals genoemd dat de EU 'alleen voor zichzelf' opkomt. Positiever gestemde burgers zeggen dat de EU 'voor iedereen' of 'alle inwoners van Europa' opkomt.

Nederlanders die nu van plan zijn bij de aanstaande Europese Parlementsverkiezingen PVV te stemmen zijn het meest sceptisch over de vertegenwoordiging van burgers door de EU: 69 procent vindt dat de EU opkomt voor politici, slechts 12 vinkt (ook) ‘burgers’ aan. Euro-gezinde partijen D66 en Volt vinden – net als GroenLinks-PvdA en Partij voor de Dieren – juist relatief vaak dat de EU opkomt voor burgers, maar zij zeggen ook vaker dan gemiddeld dat de EU opkomt voor grote bedrijven.

Tabel 3.6: Groepen voor wie de EU opkomt, naar partijvoorkeur

Basis: burgers (n = 1.068)

	To- taal	Niet- stemmers		Partijvoorkeur voor EP-verkiezingen										
		Zeker niet	Wrs. niet	GL- PvdA	VVD	CDA *	D66 *	CU *	SGP *	PvdD *	PVV	Volt *	BBB *	NSC *
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Grote bedrijven	48	40	54	51	50	54	61	26	42	46	48	59	48	36
(Europese) politici	44	34	50	23	41	41	40	35	51	26	69	32	58	61
Burgers	24	13	20	43	37	40	56	24	5	45	12	44	12	17
Boeren	19	10	11	37	28	38	26	18	14	36	7	46	20	45
MKB	12	12	8	19	20	24	22	6	5	17	3	27	4	0
Anders	8	2	7	5	7	0	11	6	0	11	10	9	8	0
Weet ik niet	22	46	16	22	15	18	16	28	30	18	12	17	4	19

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

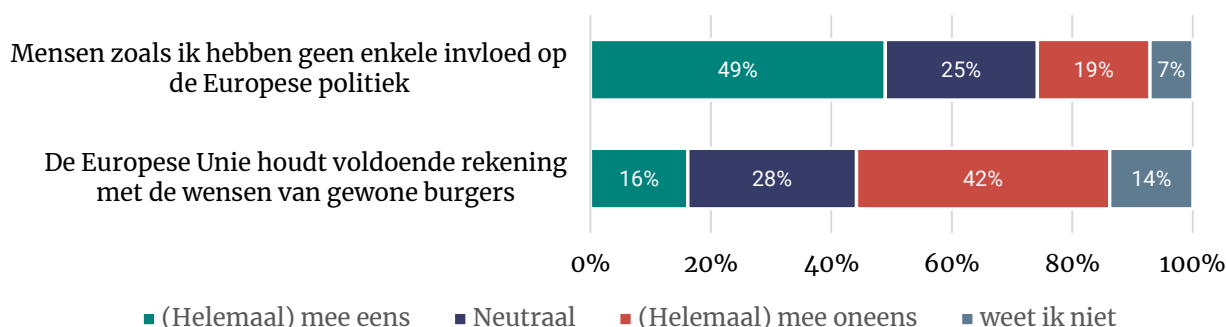
'EU heeft geen oog voor wensen van burgers en lokale belangen'

We legden burgers en bestuurders een aantal stellingen voor over vertegenwoordiging van (Nederlandse) burgers en belangen in de EU. De helft van de burgers (49%) vindt dat 'mensen zoals zij' geen enkele invloed hebben op de Europese politiek. Een vijfde is het hiermee oneens, een kwart staat er neutraal tegenover (zie figuur 3.8).

In lijn hiermee is slechts 16 procent van de burgers het eens met de stelling 'De Europese Unie houdt voldoende rekening met de wensen van gewone burgers'. Vier op tien zijn het daar niet mee eens (42%, 28% is neutraal).

Figuur 3.8: Nu volgt een aantal stellingen over de Europese Unie. In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen?

Basis: burgers, helft van de steekproef (n = 1.068).

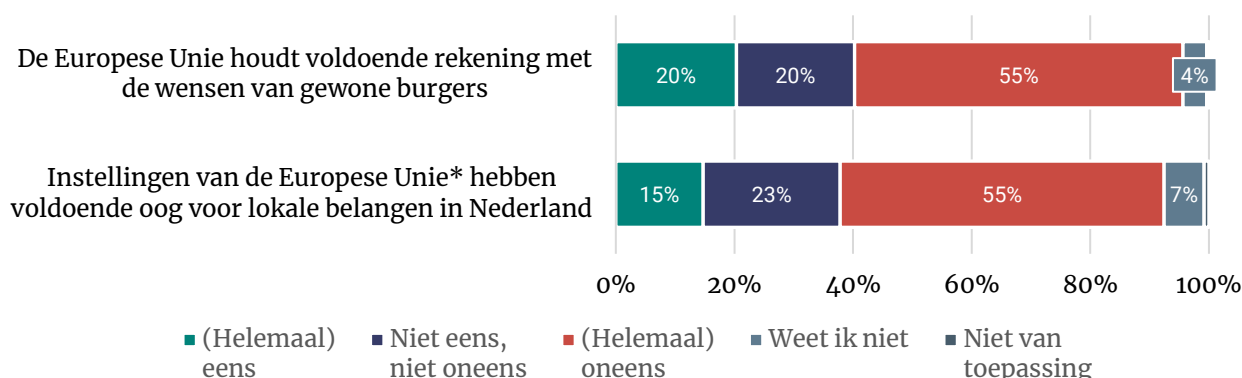

Bestuurders denken er ongeveer net zo over als burgers (figuur 3.9): 20 procent van hen is het eens met de stelling 'De Europese Unie houdt voldoende rekening met de wensen van gewone burgers', 55 procent is het ermee oneens.

Ook zijn bestuurders pessimistisch gestemd over de mate waarin instellingen van de EU oog hebben voor lokale belangen in Nederland. Vijftien procent vindt van wel, ruim de helft (55%) vindt van niet. Circa een kwart (23%) van de bestuurders staat hier neutraal tegenover.

Figuur 3.9: Nu volgt nog een aantal stellingen over de Europese Unie en bestuur in uw gemeente. In hoeverre bent u het hiermee eens of oneens?

Basis: bestuurders (n = 251).

*Hierbij werd de volgende mouse-over toelichting getoond: "bijv. de Europese Commissie, de Raad van Ministers, het Europees Parlement."

3.5 Binding met Europa

Nederlanders voelen zich nauwelijks 'Europeaan'

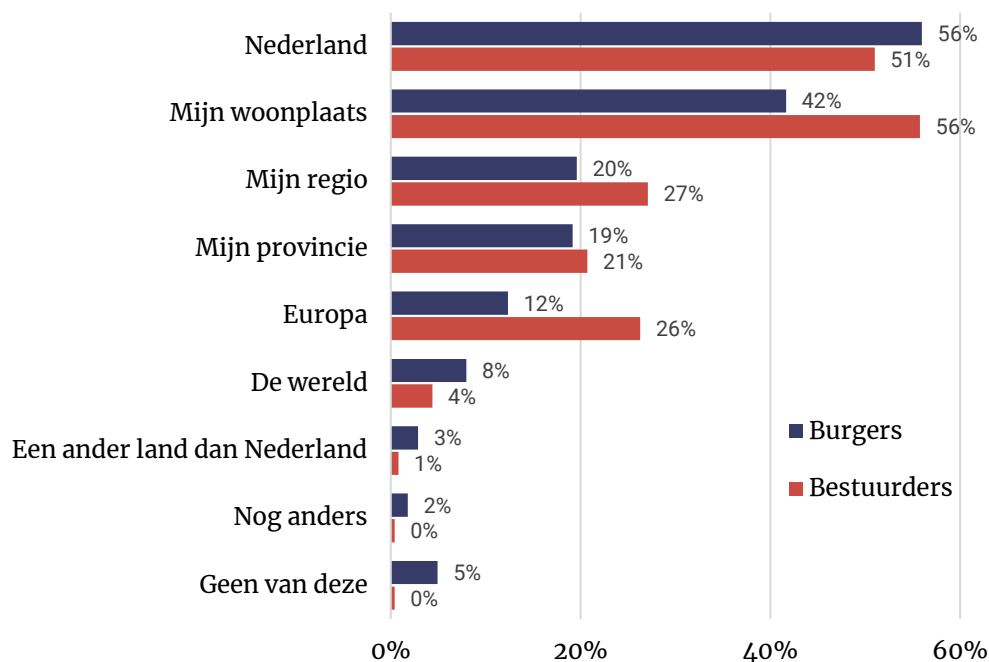
We vroegen burgers en bestuurders aan te geven waar ze zich vooral mee verbonden voelen: hun woonplaats, regio, provincie, land, Europa of een ander gebied.

Burgers voelen zich vooral verbonden met hun land en hun woonplaats. Circa een vijfde voelt vooral binding met de regio of provincie. Binding met Europa – als Europeaan – voelt slechts 12 procent.

Ook de meeste bestuurders identificeren zich in eerste instantie als Nederlander (51%), maar nog iets vaker voelen zij zich verbonden met hun woonplaats (56%). Vaker dan burgers voelen zij zich verbonden met hun regio (27% vs. 20%) en Europa (26% vs. 12%).

Figuur 3.10: De volgende vraag gaat over de binding die u kunt voelen met uw woonplaats, regio, provincie, land of ander gebied. Waar voelt u zich vooral mee verbonden? (Wat voelt u zich vooral?)* Maximaal 2 antwoorden

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

*Achter de antwoordopties stonden voorbeelden gegeven, bijvoorbeeld 'Amsterdammer', 'Gelderlander' en 'wereldburger'.

Binding met Europa voelen vooral Nederlanders die in juni op Volt zouden stemmen: de helft (49%) van hen zegt zich (vooral) Europeaan te voelen. Ook voor kiezers van GroenLinks - PvdA (32%) en D66 (33%) geldt dit relatief vaak.

Tabel 3.7: Binding met landen en regio's onder burgers, naar huidige EP-partijvoorkeur

Basis: burgers (n = 2.138).

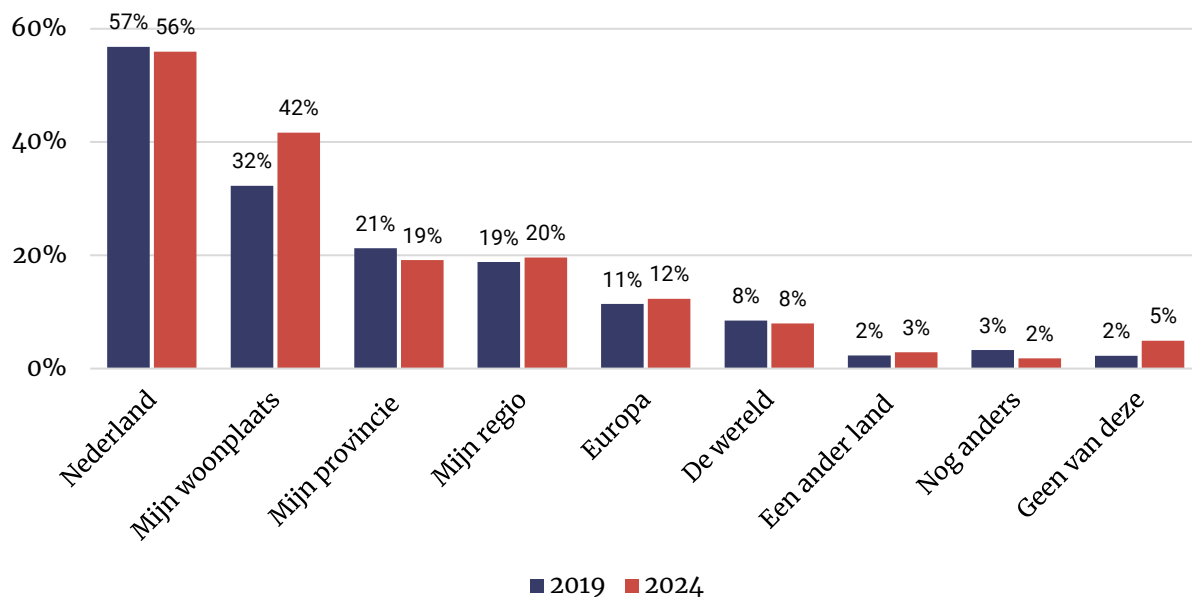
	Totaal	GL- PvdA	VVD	CDA	D66	CU*	SGP*	PvdD*	PVV	Volt*	BBB*	NSC
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Woonplaats	42	42	49	46	42	49	49	42	37	37	43	38
Regio	20	10	22	33	8	15	29	10	20	24	37	31
Provincie	19	17	12	31	20	17	22	11	26	5	23	24
Nederland	56	59	76	52	75	66	60	53	57	51	56	59
Ander land	3	3	2	2	0	0	5	0	1	0	2	2
Europa	12	32	11	14	33	12	2	23	4	49	2	7
Wereld	8	12	3	3	2	5	2	22	4	18	4	7
Nog anders	2	2	0	2	2	0	0	0	2	0	2	2
Geen	5	1	1	1	0	6	1	2	7	0	0	2

Europa-gevoel sinds 2019 gelijk laag

Een aantal jaar geleden was de ervaren binding met Europa onder burgers ook al laag (toen 11%, nu 12%). Alleen in de binding met de woonplaats zien we een toename sinds 2019.

Figuur 3.11: Binding met woonplaats, regio, provincie, land of ander gebied, in 2019 en 2024

Basis: burgers.

4 Houdingen t.o.v. de EU

4.1 Tevredenheid met de EU

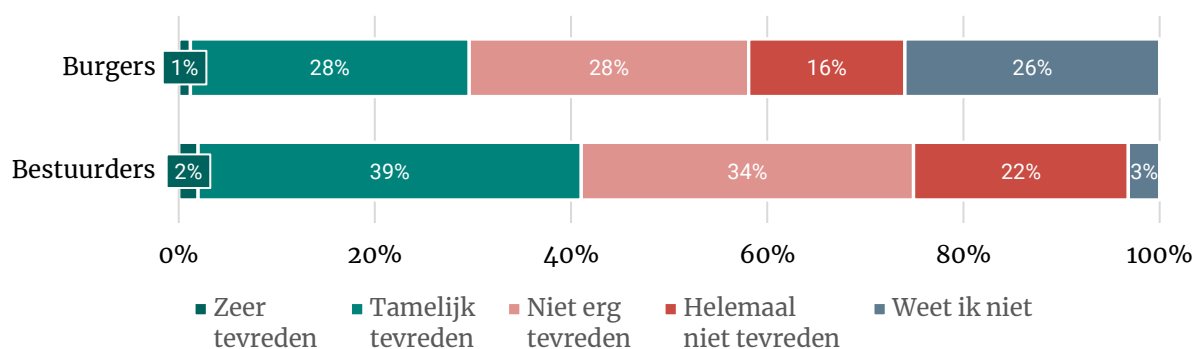
Tevredenheid onder burgers laag, maar stabiel

Nederlandse burgers zijn over het algemeen niet erg tevreden over wat de instellingen van de EU de afgelopen jaren hebben gedaan. Maar drie op de tien Nederlanders (29%) zijn tevreden, terwijl bijna de helft (44%) hier niet tevreden over is (figuur 4.1). Er is ook een substantiële groep van 26 procent die hier geen antwoord op kan geven.

Vergeleken met burgers zijn bestuurders vaker tevreden met wat de instellingen van de Europese Unie de afgelopen jaren hebben gedaan (41%). Desondanks is onder bestuurders een meerderheid ontevreden (56%). Het aandeel 'weet niet' (3%) is hier veel kleiner.

Figuur 4.1: Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met wat de instellingen van de Europese Unie (bijv. de Europese Commissie, de Raad van Ministers, het Europees Parlement) in de afgelopen jaren hebben gedaan?

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

Als we burgers en bestuurders vragen waarom zij zeer tevreden of juist helemaal ontevreden zijn over wat de instellingen van de EU de afgelopen jaren hebben gedaan, benoemen zij vergelijkbare redenen.

Burgers en bestuurders die tevreden zijn benoemen onder andere de eenheid die de Europese Unie uitstraalt. Ook vinden sommigen de EU een stabiliserende factor en worden daarnaast enkele doorgevoerde regels genoemd als reden van tevredenheid.

“In een verdeeld en complexe wereld heeft op tal van terreinen de EU een stabiliserende rol gespeeld. Bankencrisis, corona, Oekraïne.” (Bestuurder)

“Natuurherstelwet, green deal, wet voor bescherming arbeidsmigranten.” (Bestuurder)

“Super goed corona pakket samengesteld. Oekraïne is goed opgepakt daarin moet nu worden doorgepakt. Green deal is geaccordeerd dat moet nu ook verder worden uitontwikkeld. Ga zo door.” (Burger)

“Ze komen tenminste op voor zaken wat onze regering laten vallen.” (Burger)

Bestuurders en burgers die ontevreden zijn over wat de instellingen van de EU de afgelopen jaren hebben gedaan halen de bemoeyenis en regelgeving die worden opgelegd vanuit Brussel aan. Ook hebben sommigen het idee dat de EU er met name voor zichzelf is en minder voor de Nederlandse burger.

“Allemaal eigenbelang en verborgen agenda's.” (Bestuurder)

“Het is te weinig maatwerk wat bij ons land past.” (Bestuurder)

“De stikstofregels worden opgedragen door de EU. Het pulsvissen is door de EU verboden, ondanks een CO₂ reductie van 40% en minder omwoelen van de zeebodem. Er wordt niets gedaan aan de migratiecrisis.” (Burger)

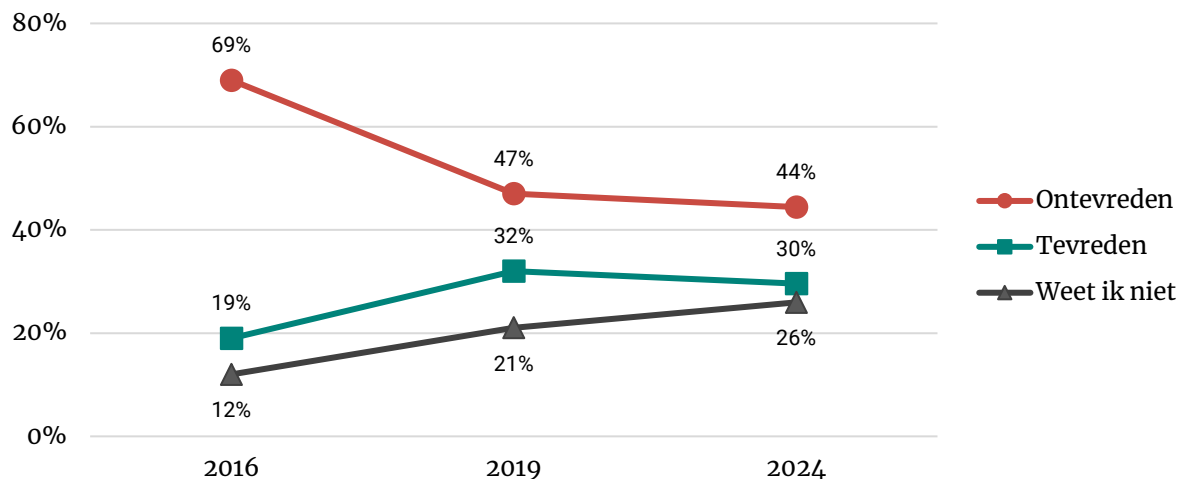
“De EU heeft inmiddels veel te veel macht en bepaalt teveel wat er in Nederland gebeurt.” (Burger)

De huidige tevredenheid over de EU mag dan laag lijken, als we deze vergelijken met het verleden, dan zien we juist een toename. In 2016 was slechts 19 procent tevreden met wat de EU had gedaan. Dat was in 2019 al flink toegenomen (32%) en is sindsdien redelijk stabiel (figuur 4.2).

Wat niet stabiel is gebleven, is het aandeel Nederlandse burgers dat niet weet of hij of zij tevreden is over wat de EU de afgelopen jaren heeft gedaan. Waar in maart 2016 ‘maar’ 12 procent van de Nederlanders hier geen mening over had, weet momenteel een kwart (26%) het niet.

Figuur 4.2: Teverdenheid over EU, sinds 2016

Basis: burgers (n = 2.138).

4.2 Nexit?

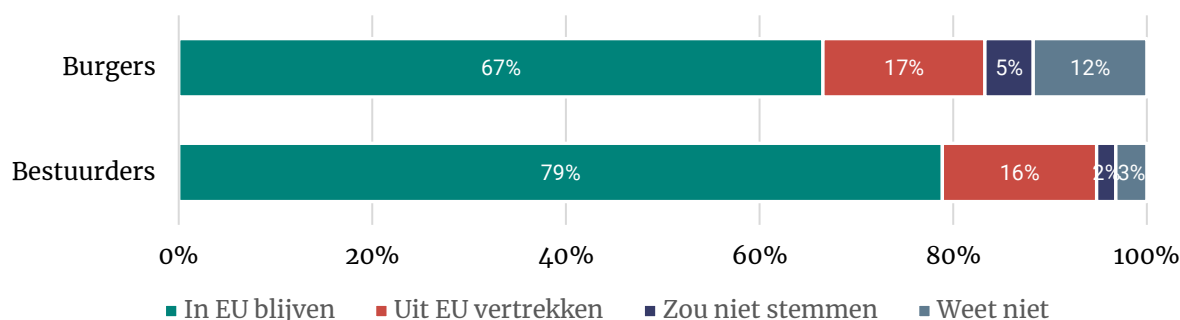
Geen steun voor eventueel vertrek uit de EU

Hoewel een aanzienlijk deel van de Nederlandse burgers niet tevreden is over wat de EU de afgelopen jaren heeft bereikt, is er weinig steun voor het idee om de Europese Unie te verlaten. Als er een referendum gehouden zou worden over de vraag of Nederland lid zou moeten blijven, zou twee derde (67%) stemmen om in de EU te blijven (figuur 4.3). Zeventien procent zou wel uit de EU willen vertrekken. Nog eens 5 procent zegt niet te gaan stemmen, 12 procent weet het niet. Als we die laatste twee categorieën buiten beschouwing laten, kunnen we zeggen dat 80 procent voor Nederland in de EU is.

Net als de burgers, zou het merendeel van de bestuurders eveneens stemmen om in de EU te blijven, namelijk 79 procent. Hiermee zouden bestuurders nog iets vaker voor het blijven in de EU stemmen dan Nederlandse burgers. Desalniettemin is er ook onder bestuurders een (kleine) groep die liever een Nexit ziet: één op de zes (16%) bestuurders zou bij een eventueel referendum stemmen om uit de EU te vertrekken.

Figuur 4.1: Stel dat er een referendum zou komen over de vraag of Nederland lid moet blijven van de Europese Unie. Zou u dan stemmen voor 'in de Europese Unie blijven' of 'uit de EU vertrekken'?

Basis: burgers (n = 2.138) en bestuurders (n = 251).

Bijna de helft van de PVV-kiezers (45%) zou bij een referendum over het EU-lidmaatschap van Nederland stemmen om uit de Unie te vertrekken. Ook onder SGP- (24%) en BBB-kiezers (24%) zijn relatief vaak vóór vertrek uit de EU.

Tabel 4.1: Steun voor EU-lidmaatschap onder burgers, naar huidige EP-partijvoorkeur

Basis: burgers (n = 2.138).

	To-taal	GL-PvdA	VVD	CDA	D66	CU*	SGP*	PvdD*	PVV	Volt*	BBB*	NSC
In EU blijven	67%	98%	83%	97%	96%	84%	46%	83%	39%	100%	63%	76%
Uit EU vertrekken	17%	0%	10%	3%	4%	0%	24%	3%	45%	0%	24%	16%
Zou niet stemmen	5%	0%	3%	0%	0%	0%	0%	0%	2%	0%	0%	0%
Weet niet	12%	2%	4%	0%	0%	16%	30%	13%	15%	0%	13%	8%

Steun voor EU-lidmaatschap stabiel

Hoe ontwikkelt het EU/Nexit-draagvlak onder de Nederlandse burgers zich door de tijd? Opvallend genoeg is deze nauwelijks veranderd. In 2016 – voor de Brexit – vond 67 procent van de burgers dat Nederland in de EU moest blijven (tabel 4.1). Ook vergeleken met 2019 – voor de laatste Europese Parlementsverkiezingen – is het draagvlak nagenoeg onveranderd.

Tabel 4.1: Steun voor Nexit, sinds 2016

Basis: burgers

	2016	2019	2024*
Nederland moet in de EU blijven	67%	72%	70%
Nederland moet uit de EU	22%	16%	18%
Weet niet	11%	12%	12%

* Eerder vroegen we apart of men zou gaan stemmen in een referendum over een eventuele Nexit, en zo ja, wat men zou stemmen. In 2024 was dit gecombineerd in één vraag. In bovenstaande tabel zijn de percentages voor 2024 omgerekend om 'niet gaan stemmen' buiten beschouwing te laten.

4.3 Europese integratie en uitbreiding

We legden een drietal stellingen voor met betrekking tot de grootte en bevoegdheden van de EU.

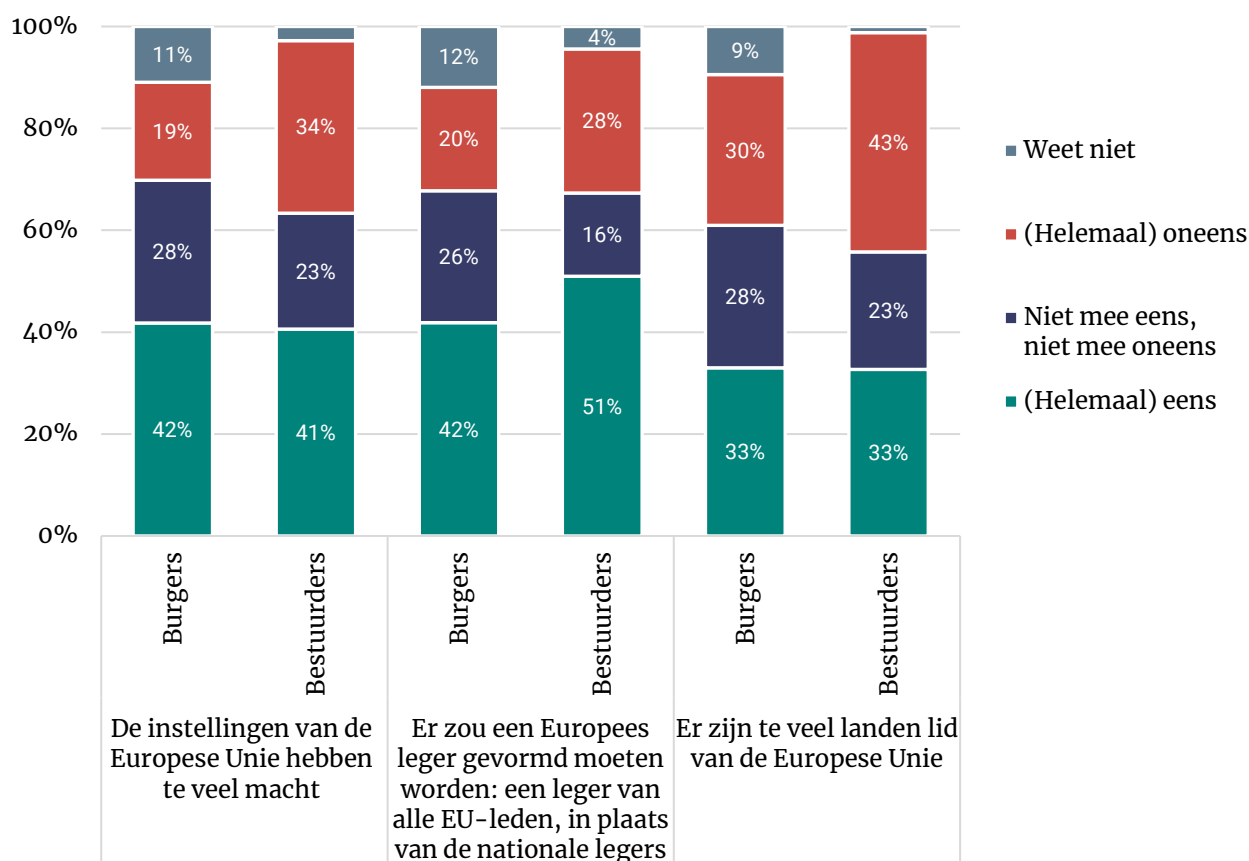
Vier op de tien Nederlanders (42%) vinden dat instellingen van de EU te veel macht hebben (19% vindt dat niet, 28% neutraal; zie figuur 4.2). Dit aandeel lijkt hoog, maar neemt juist af: in 2016 vond namelijk nog 50 procent dat de EU te veel macht had (zie tabel 4.1).

Nederlanders zijn verdeeld over de stelling dat er te veel landen lid zijn van de Europese Unie: een derde (33%) vindt van wel, drie op de tien Nederlanders (30%) vinden van niet.

Vergeleken met burgers, vinden bestuurders vaker *niet* dat de EU te veel macht heeft (34%) en dat er te veel landen lid zijn van de EU (43%).

Figuur 4.2: Nu volgt een aantal stellingen over de Europese Unie. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: burgers, helft van de steekproef (n = 1.068) en bestuurders (n = 251).

Het draagvlak voor het vormen van een Europees leger neemt licht toe: van 37 procent in 2019 naar 42 procent nu (20 procent is het hier nu mee oneens; zie tabel 4.1). Circa een kwart (26%) staat hier neutraal tegenover.

Het draagvlak voor een Europees leger is hoger onder bestuurders. De helft (51%) vindt dat er in plaats van nationale legers een leger van alle EU-landen gevormd moet worden (28% oneens).

Tabel 4.2: Houdingen t.o.v. de EU, over de tijd (% mee eens)

Basis: burgers

	2016	2019	2024
De instellingen van de Europese Unie hebben te veel macht	50%	46%	42%
Er zou een Europees leger gevormd moeten worden: een leger van alle EU-leden, in plaats van de nationale legers	*	37%	42%
Er zijn te veel landen lid van de Europese Unie**	49%	47%	33%

**In 2016 en 2019 was de formulering anders: "De Europese integratie is te ver gegaan."

Uit eerder Ipsos I&O-onderzoek² bleek dat vlak na de Russische inval in Oekraïne (op 24 februari 2022) de steun voor een Europees leger relatief hoog was, maar na een jaar ook weer wat afzwakte. Destijds legden we de stelling 'Er zou een Europees leger gevormd moeten worden dat onder bevel staat van de EU' voor. In april 2022 was 45 procent het hiermee eens (28% oneens, rest neutraal of weet niet), anderhalf jaar later was dit afgenomen tot 38 procent (27% oneens).

² In opdracht van de Europese Conservatieven en Hervormers (april 2022 en september 2023), zie <https://www.ioresearch.nl/actueel/nederlanders-willen-niet-dat-eu-meer-bevoegdheden-krijgt/>

5 EU en lokaal bestuur

5.1 Impact op lokaal bestuur

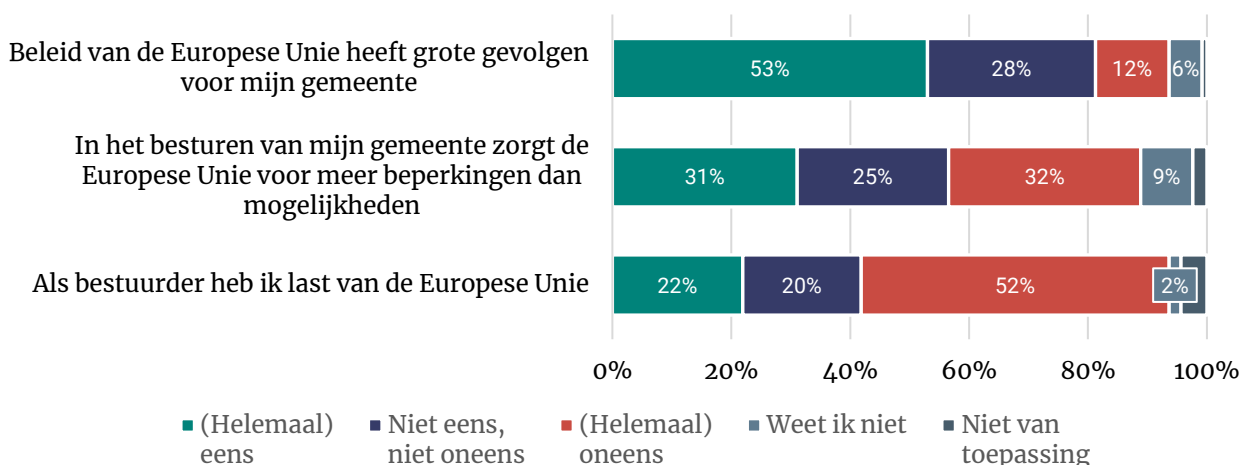
De Europese Unie en haar beleid hebben impact op Nederlandse bestuurders en dat wordt door gemeentelijk bestuurders ook zo ervaren. De helft van de bestuurders (53%) ziet grote gevolgen van EU-beleid voor de eigen gemeente (figuur 5.1). Dit aandeel is hoger onder bestuurders van gemeentes die EU-subsidies ontvangen (67%; zie paragraaf 5.2 voor meer over subsidies). Slechts één op tien bestuurders (12%) ervaart geen grote gevolgen.

Eén op de vijf (22%) bestuurders geeft aan als bestuurder last te hebben van de Europese Unie, de helft (52%) heeft dat niet en een op vijf is neutraal. Daarnaast zorgt de Europese Unie voor drie op de tien bestuurders (31%) voor meer beperkingen dan mogelijkheden.

Op de stelling 'In het besturen van mijn gemeente zorgt de EU voor meer beperkingen dan mogelijkheden' wordt verdeeld geantwoord: een derde is het ermee eens, een derde niet, de rest is neutraal of weet het niet. Dit aandeel is hoger onder bestuurders van gemeentes die EU-subsidies ontvangen (46%).

Figuur 5.1: Nu volgt nog een aantal stellingen over de Europese Unie en bestuur in uw gemeente. In hoeverre bent u het hiermee eens of oneens?

Basis: bestuurders, gehele steekproef (n = 251).

Bestuurders die aangeven dat EU-beleid grote gevolgen heeft voor de eigen gemeente vroegen we of ze hiervan enkele voorbeelden konden noemen. Hier noemen bestuurders onder andere de praktische zaken waar ze in het dagelijks leven mee in contact kunnen komen, zoals regels omtrent aanbestedingen, privacy of subsidies die gemeentes hebben ontvangen.

Daarnaast noemen bestuurders meer algemene thema's waarop de EU grote invloed heeft. Hierbij worden met name natuur- en landbouw gerelateerde onderwerpen genoemd, evenals het immigratie- en asielbeleid. Tot slot benoemen enkele bestuurders de bemoeizucht vanuit de EU.

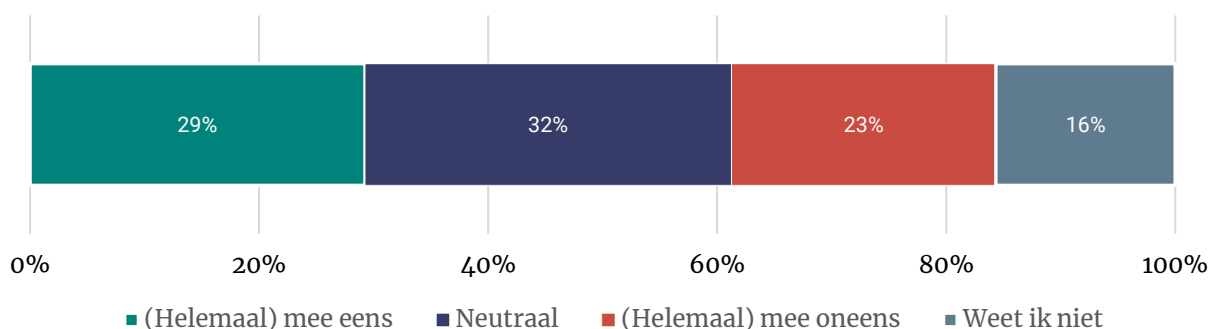
Drie op tien burgers: EU-beleid heeft impact op mijn dagelijks leven

Drie op tien Nederlanders (29%) stellen dat het EU-beleid grote invloed heeft op hun dagelijkse leven (figuur 5.2). De rest is het hier nadrukkelijk mee oneens (23%), antwoordt neutraal (iets er tussenin: 32%) of weet het niet (16%).

Zowel burgers die ontevreden zijn over wat de Europese Unie de afgelopen jaren heeft gedaan, als tevreden burgers, vinden dat het EU-beleid invloed heeft op hun dagelijkse leven. Dit aandeel lijkt wel wat groter onder de ontevreden burger (39% vs. 31% van de tevreden burgers).

Figuur 5.2: 'Beleid van de Europese Unie heeft grote invloed op mijn dagelijks leven'

Basis: burgers, helft van de steekproef (n = 1.068).

Als burgers die een grote invloed van de EU ervaren vragen of men enkele voorbeelden kan noemen van deze invloed, valt het op dat kiezers van progressievere partijen³ met name zaken noemen als de voedselveiligheid, de euro en handelsverdragen die voor hen een positieve invloed hebben. Kiezers van conservatievere partijen⁴ benoemen meer zaken die op hen een negatieve invloed hebben: de (kosten van de) Green Deal, het migratiebeleid en alle 'regeltjes' uit Brussel. Voor beide groepen kiezers geldt dat 'regels' vaak genoemd worden.

Afbeelding 5.1: U geeft aan dat het beleid van de Europese Unie grote invloed heeft op uw dagelijks leven. Kunt u hier voorbeelden van geven?

Basis: burgers bij wie het EU-beleid een grote invloed heeft op het dagelijkse leven, helft van de steekproef (n = 318).

Woordenwolk links: Kiezers van progressieve partijen / rechts: Kiezers van conservatieve partijen

³ Met progressievere partijen worden de volgende partijen bedoeld: D66, GroenLinks-PvdA, Partij voor de Dieren en Volt

⁴ Met conservatievere partijen worden de volgende partijen bedoeld: BBB, CDA, CU, FvD, JA21, NSC, PVV, SGP en VVD

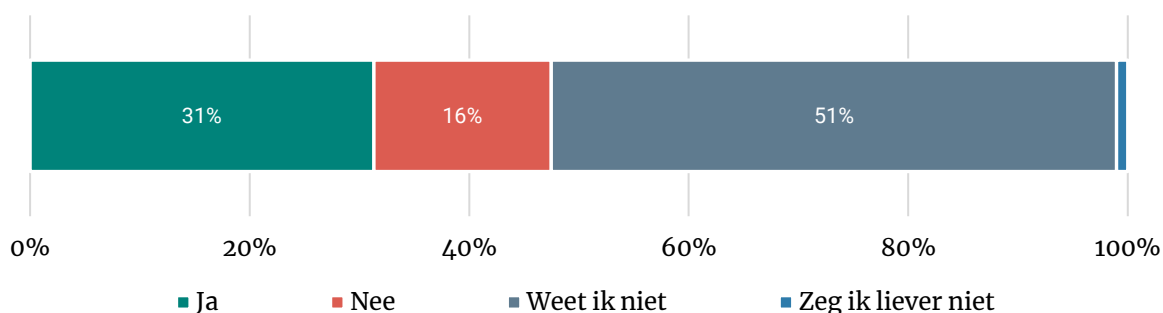
5.2 Europese subsidies

Bestuurders vaak niet bekend met EU-subsidies in eigen gemeente

De helft van de bestuurders (51%) weet niet of de eigen gemeente subsidies vanuit de Europese Unie ontvangt. Van de bestuurders die dat wel weten, zegt het merendeel deze wél te ontvangen: Drie tiende (31%) geeft aan EU-subsidies te ontvangen. Volgens 16% van de bestuurders ontvangt de eigen gemeente geen subsidies.

Figuur 5.3: Ontvangt uw gemeente subsidies vanuit de Europese Unie?

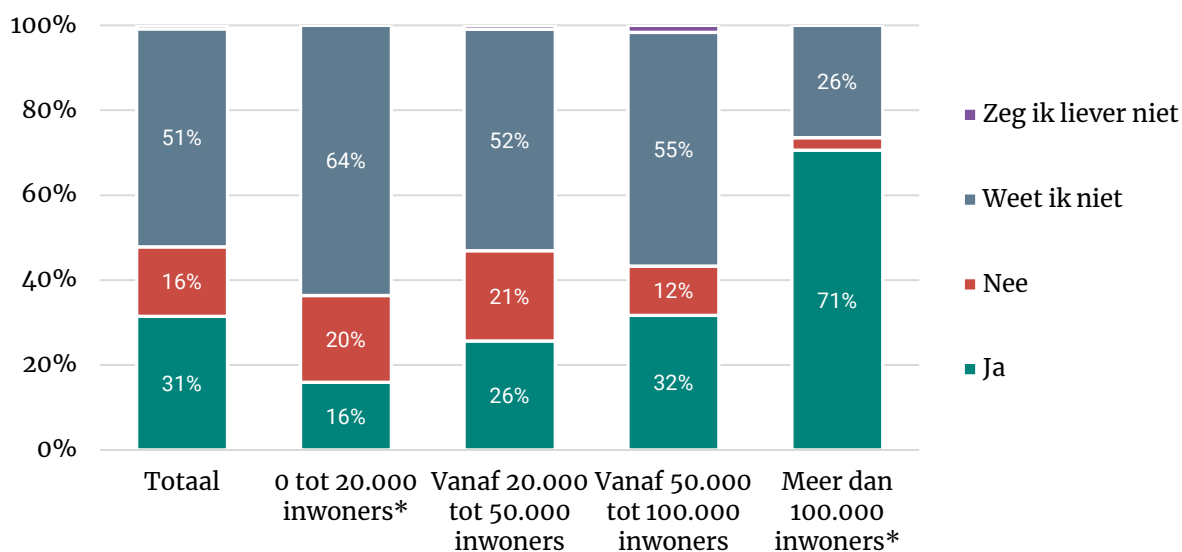
Basis: bestuurders, gehele steekproef (n = 251).

Bestuurders van grote gemeentes (meer dan 100.000 inwoners) weten vaker of de gemeente subsidies ontvangt vanuit de Europese Unie, dan bestuurders van kleinere gemeentes (figuur 5.4). Daarbij lijken grotere gemeentes vaker subsidies te ontvangen: als we de bestuurders die niet weten of de eigen gemeente EU-subsidies ontvangt buiten beschouwing laten, krijgen bijna alle grote gemeentes subsidies. Bij kleine gemeentes (0 tot 20.000 inwoners) lijkt de helft maar subsidies te ontvangen. Wel moeten deze uitkomsten vanwege het kleine aantal waarnemingen voor de kleinste en grootste gemeentes als indicatief worden beschouwd.

Figuur 5.4: Ontvangt uw gemeente subsidies vanuit de Europese Unie?

Basis: bestuurders, gehele steekproef (n = 251).

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Als gemeentes subsidies ontvangen, dan krijgen zij deze voornamelijk voor infrastructuur - en landbouwprojecten en projecten voor plattelandsontwikkeling (zogenoeten 'LEADER-gelden'; zie afbeelding 5.2). Ook geeft een enkeling aan subsidies te ontvangen voor projecten in de cultuur of omtrent huisvesting voor asielzoekers.

Afbeelding 5.2: Kunt u kort omschrijven om wat voor soort subsidie(s) of project(en) het gaat?

Basis: bestuurders van gemeentes die EU-subsidie ontvangen (n = 55).

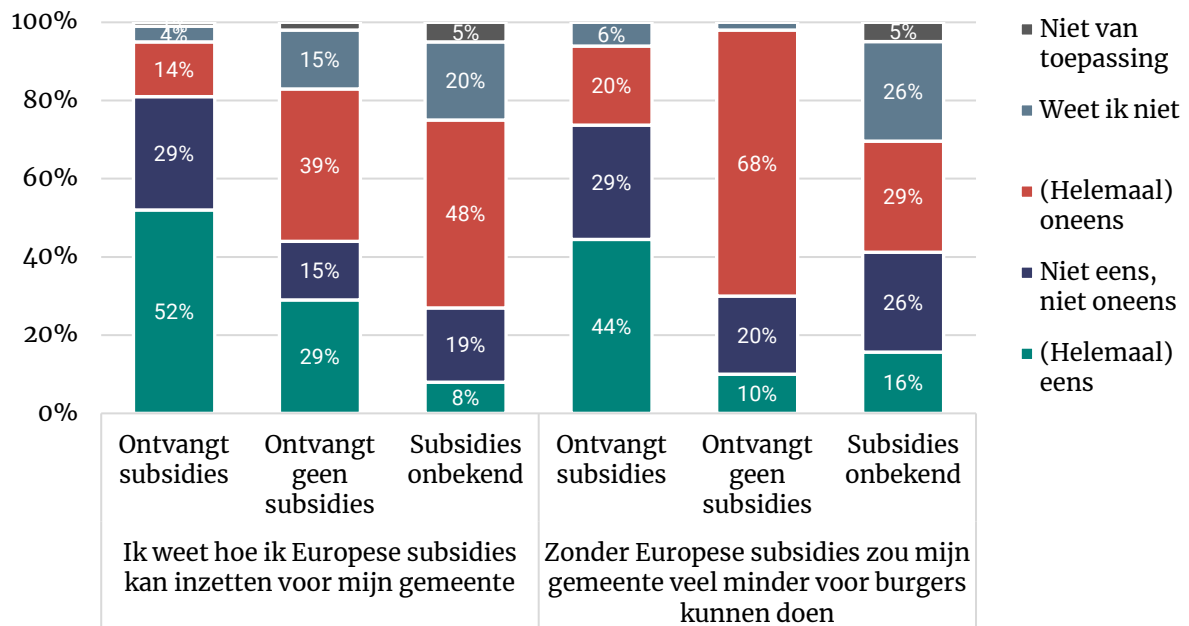
Het is voor slechts een kwart van alle bevroegde bestuurders duidelijk hoe zij Europese subsidies kunnen inzetten voor de eigen gemeente.

Bestuurders van grote gemeentes (meer dan 100.000 inwoners) zeggen vaker wel te weten hoe ze de subsidies kunnen inzetten (44%) dan bestuurders uit kleinere gemeentes.

Ruim vier op de tien bestuurders wier gemeente subsidies ontvangt vindt dat hun gemeente zonder deze subsidies veel minder voor burgers zou kunnen doen (zie figuur 5.5). Twee op tien denken dat dat niet het geval is (29% staat er neutraal tegenover).

Figuur 5.5: Nu volgt nog een aantal stellingen over de Europese Unie en bestuur in uw gemeente. In hoeverre bent u het hiermee eens of oneens?

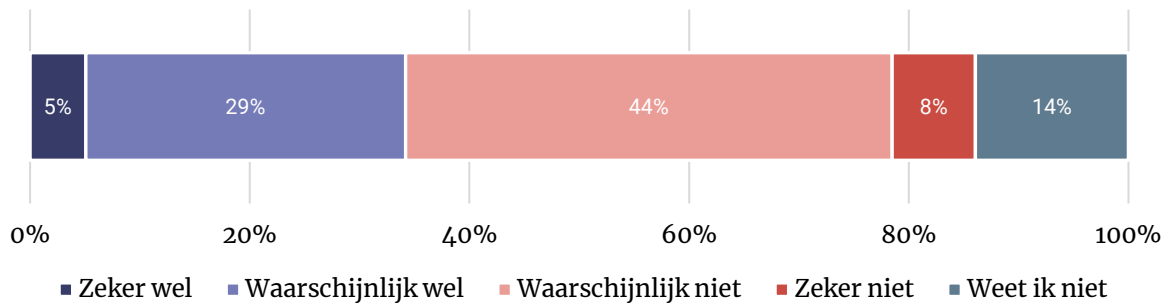
Basis: bestuurders, gehele steekproef (n = 251).

De EU-subsidies blijken vaak belangrijk voor projecten om door te gaan: 52 procent van de bestuurders van gemeenten die EU-subsidies ontvangen, geeft aan dat deze projecten geen doorgang hadden kunnen vinden zonder subsidie van de Europese Unie (figuur 5.6). In een derde van de gevallen (34%) had het project ook zonder subsidie (waarschijnlijk wel) doorgang kunnen vinden.

Figuur 5.6: Stel dat de Europese Unie geen subsidie zou verstrekken aan uw gemeente. Zou het gesubsidieerde project of zouden de gesubsidieerde projecten dan ook doorgang kunnen vinden?

Basis: bestuurders van gemeentes die subsidies ontvangen vanuit de Europese Unie, gehele steekproef (n = 79).

6 Europees Parlementsverkiezingen

6.1 Opkomst

Bij de vorige Europese Parlementsverkiezingen (2019) ging 42 procent van de Nederlandse kiezers naar de stembus (in 2014 was dat 37%). Daarmee zijn de EP-verkiezingen in Nederland de verkiezingen met de laagste opkomst. In deze peiling zegt 52 procent 'zeker' te gaan stemmen op 6 juni. Dit is een overschatting (en geen voorspelling van de opkomst), aangezien degenen die aan onze onderzoeken meedoen meer geneigd zijn te gaan stemmen. In april 2019, destijds circa een maand voor de EP-verkiezingen, zei 54 procent 'zeker' te gaan stemmen op 23 mei dat jaar. Toen ging dus 42 procent naar de stembus. Het is nog te vroeg hier uitspraken over te doen, maar vooralsnog lijkt het er niet op dat de opkomst in juni (veel) lager zal uitvallen (waarschijnlijk ergens tussen 35 en 45 procent).

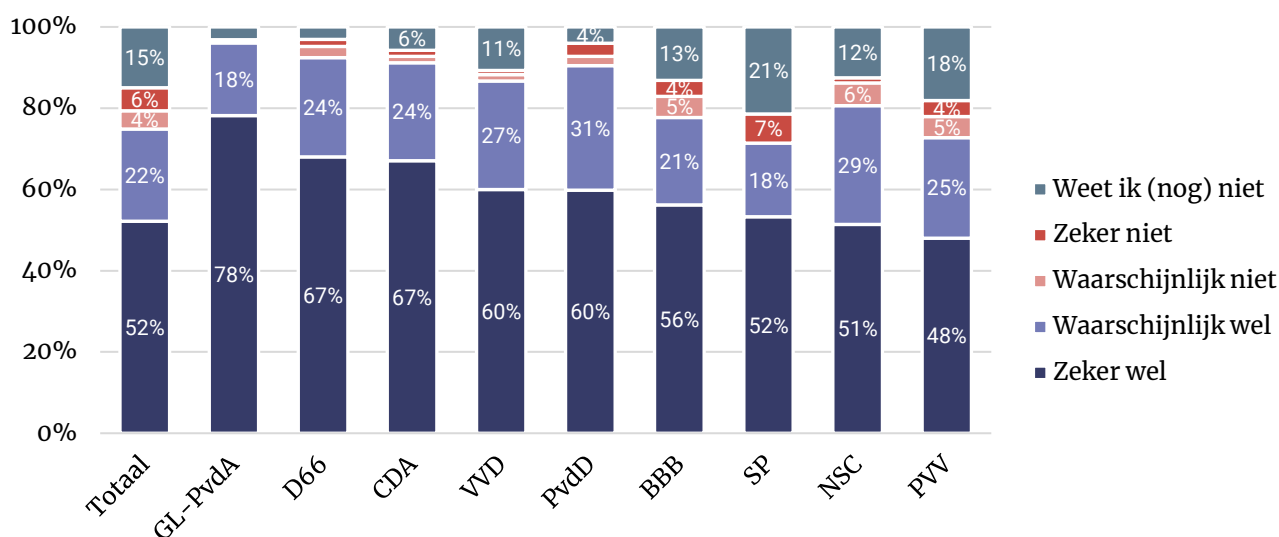
Tabel 6.6.1: Opkomstintentie en opkomst bij Europees parlementsverkiezingen t/m 2019

	1979	1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014	2019	Maart 2024
'Zeker' van plan te gaan stemmen	*	*	*	*	*	*	*	*	54%	52%
Opkomst in Nederland ⁵	58,1%	50,9%	47,5%	35,7%	30,0%	39,3%	36,8%	37,3%	41,9%	*

Gemiddeld zegt dus 52 procent van de kiezers 'zeker' te gaan stemmen. Onder kiezers die in november 2023 voor de TK-verkiezingen stemden op GL-PvdA is dat 78 procent. Aan de andere kant van het spectrum zien we dat maar 48 procent van de kiezers die stemden op de PVV zeker van plan is te gaan stemmen bij de Europese Parlementsverkiezingen van juni.

Figuur 6.1 Opkomstintentie Europese verkiezingen (naar stemgedrag TK2023)

Bent u van plan op 6 juni te gaan stemmen voor het Europees Parlement?

⁵ Bron: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/nl/opkomst/>

6.2 Zetelpeiling EP-verkiezingen

Degenen die zeker of waarschijnlijk zeggen te gaan stemmen vroegen we op welke partij ze van plan zijn te gaan stemmen. Een kwart (25%) is van plan PVV te stemmen, waarmee de partij van Wilders 9 zetels zou behalen. Dit is ongeveer evenveel als we zagen in de peiling die Ipsos (I&O) eind februari uitvoerde i.o.v. Euronews.⁶ Deze negen zetels zou ten opzichte van 2019 pure winst betekenen voor de PVV, aangezien de partij er toen geen haalde.

Op enige afstand volgen GL-PvdA (19%, 7 zetels) en VVD (14%, 6 zetels). Voor GL-PvdA zou dat verlies betekenen, aangezien de PvdA er alleen in 2019 al 6 haalde (en daarmee de grootste werd) en GroenLinks ook nog eens 3.

Tabel 6.6.2: Zetelpeiling Europees parlamentsverkiezingen

“Op welke partij denkt u dan te gaan stemmen bij de Europees Parlementsverkiezingen?”

Basis: zou zeker of waarschijnlijk gaan stemmen en heeft partij van eerste voorkeur

	UITSLAG EP 2019		Peiling eind februari ⁷		Peiling eind maart		Verschil +/- t.o.v. EP19
	%	Zetels	Percentages (n= 1.896)	Zetels (n= 1.896)	Percentages (n= 1.586)	Zetels (n= 1.586)	
PVV	3,5%	0	22,4	9	25,1%	9	+9
GL-PvdA ⁸	29,9%	9	16,0	6	18,6%	7	-2
PvdA	19,0%	6					
GroenLinks	10,9%	3					
VVD	14,6%	4	12,7	5	14,1%	6	+2
D66	7,1%	2	6,0	2	7,0%	2	0
CDA	12,3%	4	5,6	2	5,5%	2	-2
Volt	1,9%	0	4,9	2	5,2%	2	+2
PvdD	4,0%	1	3,7	1	4,0%	1	0
BBB	-	-	4,5	1	3,9%	1	+1
SGP ⁹			2,6	0	3,8%	1	0
CU			2,4	0	3,1%	0	-1
CU - SGP	6,8%	2					
NSC	-	-	4,7	2	3,1%	0	0
FvD	11,0%	3	2,3	0	3,0%	0	-3
SP	3,4%	0	3,2	1	2,9%	0	0
JA21	-	-	1,0	0	1,0%	0	0
DENK	1,1%	0			0,0%	0	0
50+	3,9%	1					-1
Andere partijen	0,5%	0	8,8	0			
Totaal	100%	26	100	31	100	31	

Bron: Ipsos I&O, 25 maart 2024

⁶ Zie: <https://www.ioresearch.nl/actueel/peiling-europese-parlamentsverkiezingen-winst-voor-radicaal-rechts/>

⁷ Bron: Ipsos i.o.v. Euronews, veldwerk eind februari 2024

⁸ In 2019 deden SGP en CU samen mee. Ze haalden samen 2 zetels, op dit moment zitten beide partijen om en nabij 1 zetel.

⁹ In 2019 deden PvdA en GL apart mee. PvdA haalde 6 zetels en GL 3. PvdA maakt in het EP deel uit van de fractie S&D (Progressieve Socialisten en Democraten, 3 zetels), GroenLinks van Groenen/Vrije Europese Alliantie (G/EFA); 3 zetels.

De 6 virtuele zetels voor de VVD zou winst betekenen. Toch is die virtuele winst volledig te danken aan het feit dat Nederland 31 zetels te verdelen heeft – 5 meer dan in 2019 – en er een (virtuele) restzetel naar de VVD gaat. Relatief haalt de VVD evenveel stemmen (rond de 14%).

Kiesdrempel & restzetels

De kiesdrempel ligt op 3,22%. Er zijn meerdere partijen (NSC, CU, SP, FvD) die daar net onder zitten, maar er ook nog makkelijk overheen kunnen. Ook zijn er partijen in deze peiling wel een zetel halen (SGP, BBB, PvdD) die net boven de drempel van 3,22% zitten. Voor al deze partijen zal het nog spannend worden of ze daadwerkelijk een zetel in het EP halen.

Verder is in dit verband relevant dat er veel restzetels te verdelen zijn als meerdere partijen net onder de kiesdrempel uitkomen. Bij NSC is te zien wat de consequenties daarvan kunnen zijn: in de vorige peiling haalde NSC 4,7%: 2 zetels dankzij een restzetel), in deze peiling 3,1%: 0 zetels.

6.3 Zetelpeiling, rekening houdend met opkomst

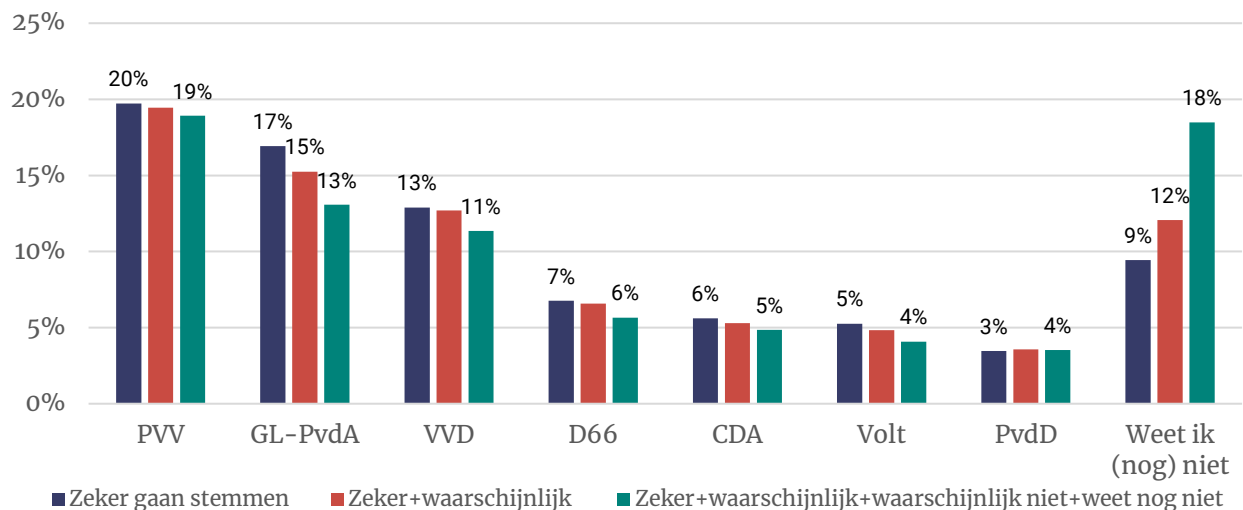
De opkomst zal een belangrijke factor worden bij deze verkiezingen. In november 2023 zagen we dat de PVV erin slaagde kiezers die in 2021 niet opkwamen naar de stembus te krijgen. Nu – 2,5 maand voor de EP-verkiezingen – zien we dat de opkomstintentie onder die kiezers (nog) relatief laag ligt (zie Figuur 1.1). Als de PVV erin slaagt kiezers die twifelen of ze gaan stemmen naar de stembus te krijgen, kan dat ervoor zorgen dat het gat tussen PVV enerzijds en GL-PvdA en VVD anderzijds groter wordt.

Een hogere opkomst lijkt dus eerder in het voordeel van PVV dan van GL-PvdA en VVD.

Figuur 6.2: Zetelpeiling Europees parlamentsverkiezingen (in %), naar voorgenomen opkomst

“Op welke partij denkt u dan te gaan stemmen bij de Europees Parlementsverkiezingen?”

Basis: zou zeker, zou zeker of waarschijnlijk gaan stemmen, zou zeker, waarschijnlijk, waarschijnlijk niet gaan stemmen of weet nog niet

6.4 Overgang TK2023 > EP2024

Onderstaande tabel illustreert dat er nog veel onzekerheid is onder de kiezers.

In de eerste plaats dat sommige achterbannen (zoals de PVV-kiezers uit 2023) minder enthousiast zijn om te gaan stemmen in juni (maar ook dat deze kiezers zelden zeggen *niet* te gaan stemmen). Ook NSC- en BBB-kiezers hebben een lagere opkomstintentie dan gemiddeld.

In de tweede plaats dat kiezers die in november stemden op PVV en GL-PvdA dat relatief vaak opnieuw van plan zijn (GL-PvdA heeft wel wat concurrentie van Volt en D66, maar niet veel). Voor VVD en BBB is dat nog geen uitgemaakte zaak, hier zijn de aandelen 'weet ik nog niet' vrij groot. Van de NSC-kiezers uit 2023 zegt op dit moment slechts 16 procent opnieuw NSC te gaan stemmen. NSC zou stemmen kunnen verliezen aan VVD, PVV, CDA, GL-PvdA, BBB en PvdD.

Tabel 6.6.3: Zetelpeiling Europees parlamentsverkiezingen (naar stemgedrag TK2023)

Bent u van plan op 6 juni te gaan stemmen voor het Europees Parlement? Op welke partij denkt u dan te gaan stemmen bij de Europees Parlementsverkiezingen? (indien zeker/waarschijnlijk wel gaan stemmen)

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	Niet gestemd
Zeker wel	52%	48%	78%	60%	51%	67%	56%	67%	52%	14%
Waarschijnlijk wel	22%	25%	18%	27%	29%	24%	21%	24%	18%	17%
Waarschijnlijk niet	4%	5%	0%	2%	6%	3%	5%	2%		11%
Zeker niet	6%	4%	0%	1%	1%	2%	4%	1%	7%	24%
Weet ik (nog) niet	15%	18%	3%	11%	12%	3%	13%	6%	21%	31%
Wil ik niet zeggen	1%		1%		0%	1%			2%	2%
<i>n</i> =	2138	445	265	289	253	97	97	60	54	327
	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	Niet gestemd
PVV	18%	71%		8%	6%		16%			11%
GroenLinks-PvdA	13%		64%		4%	9%		2%	4%	18%
VVD	10%	3%	1%	47%	7%	3%	4%	2%		11%
D66	5%	0%	4%	2%	2%	51%		2%		6%
CDA	4%	0%	0%	4%	5%	2%	2%	63%		4%
Volt	4%		6%	1%	3%	2%			3%	5%
SGP	3%	0%			1%					2%
PvdD	3%	1%	2%	0%	4%				2%	3%
BBB	3%	1%		2%	4%		42%		5%	
FvD	2%	1%			1%					2%
ChristenUnie	2%	0%	0%		2%		1%	2%		
SP	2%	1%	2%		2%				47%	3%
NSC	2%				16%		2%			2%
JA21	1%	2%		0%						1%
Weet ik (nog) niet	28%	18%	20%	35%	43%	33%	33%	27%	40%	28%
<i>n</i> =	1587	323	253	250	201	88	76	55	38	104

Bron: Ipsos I&O, 25 maart 2024

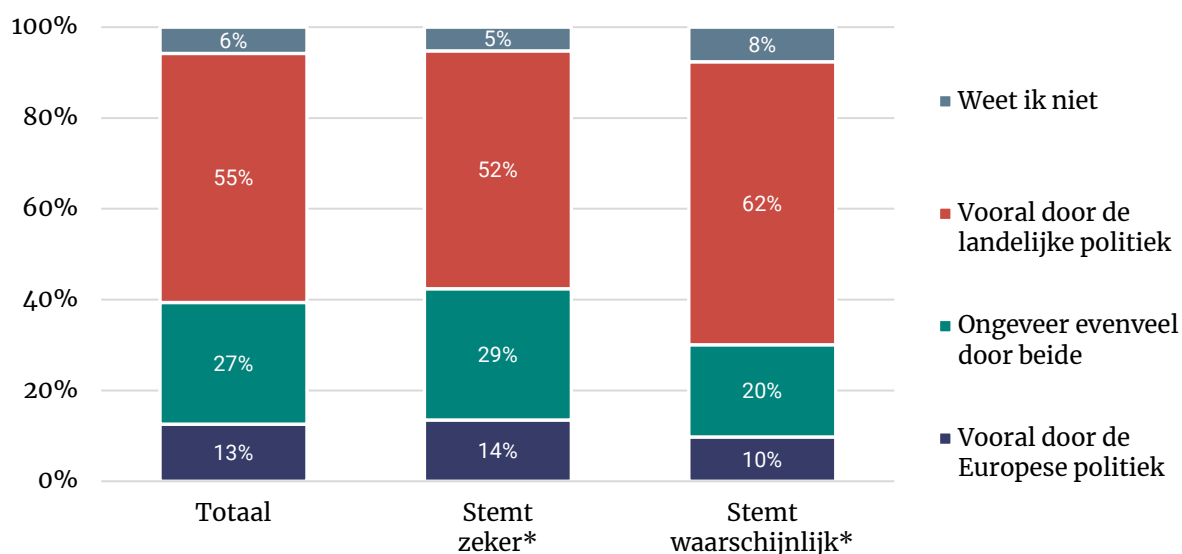
6.5 Speelt de Europese politiek een rol in de stemkeuze?

Landelijke politiek blijkt momenteel nog in veel gevallen bepalend in stemkeuze

Vooralsnog lijken kiezers hun partijkeuze voor de Europese Parlementsverkiezingen vooral te bepalen door wat ze van de partij zien in de landelijk politiek. Een krappe meerderheid van 55 procent geeft aan de keuze daarop te baseren (figuur 6.5). Maar één op de acht kiezers (13%) verwacht zijn of haar keuze vooral te bepalen door wat ze van de partij zien in de Europese politiek.

Figuur 6.3: Wordt uw keuze voor een partij bij de Europese Parlementsverkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de Europese politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek?

Basis: burgers die aangeven zeker of waarschijnlijk te gaan stemmen op 6 juni voor het Europees Parlement (n = 1.151).

*De stemintentie is een inschatting van de respondent. Uit eerdere onderzoeken weten we dat respondent hun stemintentie vaak overschatten. Zie hoofdstuk 6.1.

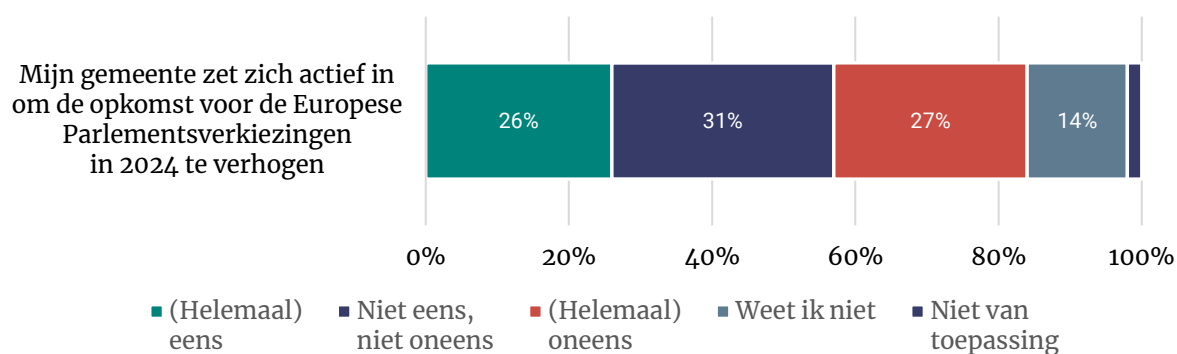
Kiezers die aangeven waarschijnlijk te gaan stemmen nemen vaker de landelijke politiek mee in de keuze voor een partij, dan kiezers die aangeven zeker te gaan stemmen (62% vs. 52%).

6.6 Opkomstbevordering

Sommige gemeentes zetten zich actief in om de opkomst voor de aankomende Europese Parlementsverkiezingen te verhogen. Circa een kwart (26%) van de bestuurders geeft aan dat de eigen gemeente hier actief voor inzet. Een vergelijkbaar aandeel (27%) geeft juist aan dat de eigen gemeente hier zich (nog) niet actief voor inzet.

Figuur 6.4: Nu volgt nog een stelling over de Europese Unie en bestuur in uw gemeente. In hoeverre bent u het hiermee eens of oneens?

Basis: bestuurders (n = 251).

Bestuurders van gemeentes die subsidies ontvangen vanuit de EU geven vaker (44%) dan gemiddeld (26%) aan dat hun gemeente aan opkomstbevordering doet.

6.7 Europese kieslijsten

Plan voor Europese kieslijst nog onbekend bij de Nederlandse burger

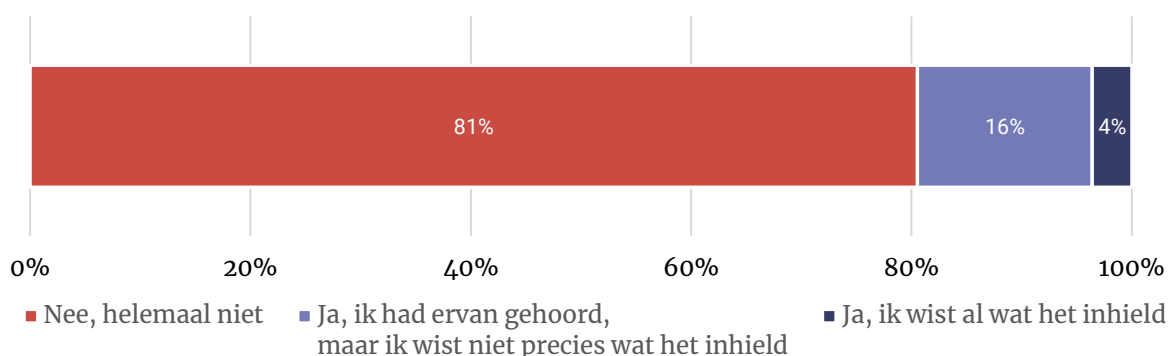
Respondenten kregen de volgende toelichting te zien over een plan voor Europese kieslijsten:

Momenteel kunnen Nederlanders bij de Europese Parlementsverkiezingen alleen stemmen op kandidaten van een Nederlandse lijst. Er is een plan om ook een Europese kieslijsten in te voeren, waar ook kandidaten uit andere Europese landen op kunnen staan. Als Nederlander kun je dan twee stemmen uitbrengen: één op een kandidaat uit je eigen land van de Nederlandse kieslijst, en één op een kandidaat van de Europese kieslijst.

Dit plan voor Europese kieslijsten is vooralsnog echter niet bekend onder Nederlanders: vier op de vijf burgers (80%) geven aan helemaal niet op de hoogte te zijn van het plan voor een Europese kieslijst. Zestien procent heeft ervan gehoord, maar weet niet wat het inhoudt en 4 procent weet al wat het plan inhoudt.

Figuur 6.5: Was u vóór het invullen van deze vragenlijsten op de hoogte van dit plan voor een Europese kieslijst voor de Europees Parlementsverkiezingen?

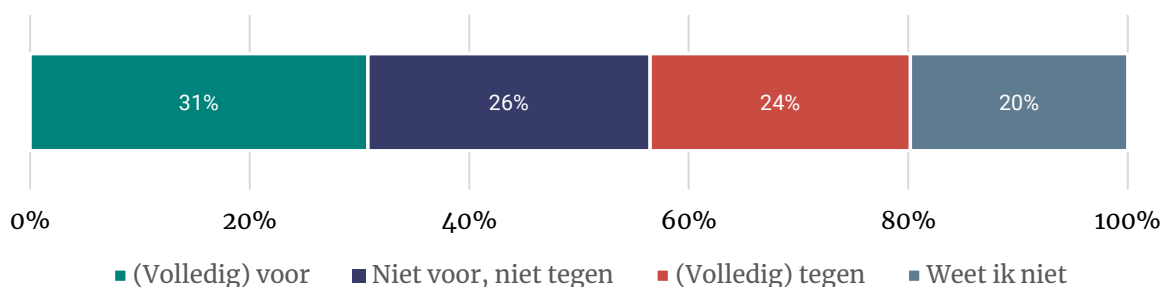
Basis: burgers, helft van de steekproef (n = 1.068).

Nederlanders zijn dus niet goed bekend met het plan voor een Europese kieslijst. Nadat het plan is toegelicht, blijkt dat maar een op drie achter dit idee staat (31%), een kwart (24%) is tegen en een vergelijkbaar aandeel (26%) staat er neutraal in.

Figuur 6.6: Bent u voor of tegen het plan voor een Europese kieslijst voor de Europese Parlementsverkiezingen?

Basis: burgers, helft van de steekproef (n = 1.068).

Kiezers van progressieve(re) partijen als GroenLinks-PvdA, Partij voor de Dieren en Volt lijken ontvankelijker voor het plan (tabel 6.4).

Tabel 6.4: Bent u voor of tegen het plan voor een Europese kieslijst voor de Europese Parlementsverkiezingen?

Basis: burgers, helft van de steekproef (n = 1.068).

	To- taal	Niet- stemmers		Partijvoorkeur voor EP-verkiezingen										
		Zeker niet	Wrs. niet	GL- PvdA	VVD	CDA	D66 *	CU *	SGP *	PvdD *	PVV	Volt *	BBB *	NSC *
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
(Volledig) voor	31	11	21	52	27	39	43	12	13	56	22	50	27	36
Niet voor, niet tegen	26	27	31	21	28	30	26	46	12	21	32	29	41	19
(Volledig) tegen	24	23	21	14	36	28	6	20	43	11	34	9	24	39
Weet ik niet	20	39	27	13	9	3	24	21	32	12	12	12	8	6

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

7 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek bestond uit twee enquêtes.

- **Bestuurders.** Een enquête onder gemeenteraadsleden, wethouders en burgemeesters liep van 7 t/m 18 maart 2024. De vragenlijst is uitgestuurd door Binnenlands Bestuur en de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden. In totaal werkten 251 bestuurders mee aan dit onderzoek.
- **Burgers.** Een enquête onder het algemeen publiek liep in het I&O Research Panel, van 22 t/m 25 maart 2024. In totaal werkten 2.138 Nederlanders van 18 jaar en ouder mee aan dit onderzoek.

Weging en marges

Burgers. De onderzoeksresultaten voor het algemeen publiek zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

Bestuurders. Op de onderzoeksresultaten voor de gemeentelijk bestuurders is geen weging toegepast. De resultaten zijn daarmee niet extra gecorrigeerd op representativiteit. Wel deed een diverse groep bestuurders mee aan dit onderzoek: zowel kleine, middelgrote als grote gemeenten zijn vertegenwoordigd (tabel 1) en uit alle provincies deden bestuurders mee (hoewel in sommige provincies de respons relatief hoog was, waaronder Noord-Holland en Noord-Brabant; tabel 2). Wel bestaat de groep bestuurders met name uit gemeenteraadsleden ($n = 226$), onder burgemeesters ($n = 6$) en wethouders ($n = 19$) was de respons lager. We doen daarom alleen uitspraken over de volledige groep bestuurders en splitsen uitkomsten niet nader uit naar functie.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

Ipsos I&O

Ipsos I&O komt voort uit het recente samengaan van I&O Research en Ipsos. Ipsos I&O is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2022). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

Ipsos I&O is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragcode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. Ipsos I&O is ISO 9001-, ISO 20252-, ISO 27001-, ISO 27701- en NEN-5710 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl